

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANA BİLİM DALI
MLY-YL-2009-0001

İLLERİN VERGİ TAHSİLÂT ORANLARI VE BELİRLEYİCİLERİ

HAZIRLAYAN
Şahin BULUT

TEZ DANIŞMANI
Doç.Dr. Sacit Hadi AKDEDE

AYDIN-2009

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANA BİLİM DALI
MLY-YL-2009-0001

İLLERİN VERGİ TAHSİLÂT ORANLARI VE
BELİRLEYİCİLERİ

HAZIRLAYAN
Şahin BULUT

TEZ DANIŞMANI
Doç.Dr. Sacit Hadi AKDEDE

AYDIN-2009

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE
AYDIN

Enstitümüz Maliye Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden **Şahin BULUT** 27.05.2009 günü yapılan tez savunma sınavında **İllerin Vergi Tahsilat Oranları ve Belirleyicileri** adlı tezini savunmuş. aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından ...*başkanı* bulunmuştur

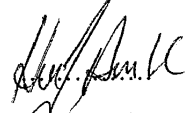
UNVANI-ADI VE SOYADI :

KURUMU :

İMZASI

Doç. Dr. Sacit H.AKDEDE

Adnan Menderes Üniversitesi

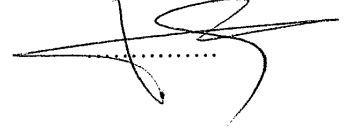
Doç.Dr. Ferhat Başkan ÖZGEN

Adnan Menderes Üniversitesi

Yrd.Doç.Dr. Osman PEKER

Adnan Menderes Üniversitesi

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu yüksek lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulu'nun
..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç.Dr. Ümit TATLİCAN
Enstitü Müdürü

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Adı Soyadı : Şahin BULUT

İmza :

YAZAR ADI-SOYADI: Şahin BULUT

İLLERİN VERGİ TAHSİLÂT ORANLARI VE BELİRLEYİCİLERİ

ÖZET

Vergi, tarihten bu zamana kadar devletlerin devamı ve sürekliliği için vazgeçilemez bir gelir kaynağı olmuştur, olmaya da devam edecektir. Çünkü devletlerin vergi gibi bir kaynağından vazgeçmesi söz konusu olamaz. Dolayısıyla vergi tahsilâtı devlet için son derece önemlidir. İllerdeki vergi tahsilâtı oranları nedir? Bu oranlar üzerindeki politikanın etkisi ne olmuştur? Sağ siyasi partiler ve sol siyasi partilerle vergi Tahakkuk/GSYİH ve vergi Tahsilât/GSYİH arasındaki ilişki ne düzeydedir?

Tezde yukarıdaki soruları cevaplamaya çalıştık ve Türkiye’de illerdeki Vergi Tahakkuku/GSYİH ve Vergi Tahsilâtı/GSYİH oranları ve bu Vergi Tahakkuku/GSYİH ve Vergi Tahsilâtı/GSYİH’i belirleyen nedenler üzerinde ve özellikle de siyasi partilerin vergi Tahakkuk/GSYİH ve vergi Tahsilât/GSYİH üzerindeki etkisi, ampirik olarak araştırılmış ve ilişkinin varlığı regresyonlarla kanıtlanmıştır. Sağ ve sol siyasi partilerin Vergi Tahakkuku/GSYİH ve vergi Tahsilâtı/GSYİH ile ilişkisi literatüre paralel –sağ siyasi partiler azalış, sol siyasi partiler artış- olarak gerçekleşmiştir.

Çalışmanın verileri genel olarak Türkiye İstatistik Kurumu’ndan ve “www.belgenet.com’dan” elde edilmiştir. Elde edilen ham verilerin gerekli formatlara dönüşümü gerçekleştirilmiş ve Eviews programı ile ekonometrik analizi yapılmıştır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Vergi tahsilâtı, Vergi tahakkuku, Vergi ve siyasi partiler, Vergi yükünün belirleyicileri, Vergi-politika ilişkisi, İktisat-politika ilişkisi

NAME AND SURNAME: Şahin BULUT

**THE DETERMINANTS OF THE RATES OF TAX COLLECTION
IN TURKISH CITIES**

ABSTRACT

Tax has always been an indispensable source of income for the continuation of states in history, and it will continue to do so. Because states' rejecting such sources as taxes is out of question. Therefore, tax collecting is very important for states. What are the tax revenue rates in cities? What has the impact of politics been on these rates? What is the level of relationship between rightist and leftist political parties and Tax Assessment Notice/GDP and Tax Collecting/GDP?

We searched for answers to the questions above by studying, we demonstrated by empirical regressions on studying the rates of Tax Assessment Notice/GDP and Tax Collecting/GDP in cities of Turkey and the reasons determining Tax Assessment Notice/GDP and Tax Collecting/GDP and especially the effects of political parties on Tax Assessment Notice/GDP and Tax Collecting/GDP. The relationship of rightist and leftist political parties with Tax Assessment Notice/GDP and Tax Collecting/GDP emerges as parallel to literature –rightist political parties in decrease, leftist political parties increasing.

The data used in this survey are acquired from Turkey Statistics Establishment and “www.belgenet.com”. The data obtained were transformed into necessary formats and their econometric analysis was carried out with Eviews program.

KEYWORDS

Tax collecting and assessment notice, Relation of taxation and political parties, Determination of tax burden, Relation of tax and policy, Relation of economy-policy.

ÖNSÖZ

Tezin oluşumunun her aşamasında bana yol gösteren ve yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Doç.Dr. Sacit Hadi AKDEDE'ye, sonsuz teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, tez izleme jürisinde yer alarak bilgi ve yönlendirmeleri ile katkılarını esirgemeyen Doç.Dr. Ferhat Başkan ÖZGEN, Yrd.Doç.Dr. Osman PEKER'e ve ayrıca Maliye Bölüm Başkanı Doç.Dr. Ertuğrul ACARTÜRK'e teşekkürlerimi sunarım.

Enformatik Bölümündeki mesai arkadaşlarıma, Sertan ÇINAR'a ve Nazilli İİBF Maliye Bölümü çalışanlarına teşekkür ederim.

Son olarak, kahrımı çeken güzel, "Anneme", rahmetli "Babama", kardeşim ile çalışmamın son dönemlerinde bana olan fedakârlığı ve anlayışı ile yanımda yer alan ve mutluluk kaynağım eşim Betül B. BULUT'a ve kızım Zeynep B. BULUT'a teşekkür ediyorum.

27/05/ 2009

Şahin BULUT

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
KEYWORDS	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	vi
DENKLEMLER LİSTESİ	vii
TABLolar LİSTESİ	viii
EKLER LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1. POLİTİKA VE İKTİSAT ARASINDAKİ İLİŞKİ	3
1.1. POLİTİK İKTİSAT ALANINDAKİ ÖNCÜ ÇALIŞMALAR	3
1.2. SEÇMEN DAVRANIŞLARI VE İKTİSADİ OYLAMA	4
1.2.1. İktisadi Oylama	5
1.2.2. Downs’cu Seçmen Davranışı ve Seçim-Popülarite Fonksiyonları	5
İKİNCİ BÖLÜM	7
2. POLİTİKA VE İKTİSAT LİTERATÜRÜNDE YAPILMIŞ VERGİ ÇALIŞMALARI	7
2.1. OECD ÜLKELERİ İÇİN VERGİ KARİŞİMİNİN POLİTİK VE KURUMSAL BELİRLEYİCİLERİ	7
2.1.1. Ampirik Sonuçlar	7
2.2. BELEDİYELERİN VERGİ ORANLARININ BELİRLEYİCİLERİ	9
2.3. DEMOKRATLAR, CUMHURİYETÇİLER VE VERGİ	10
2.3.1. Reed’in Çalışmasının Sonuçları	10
2.3.1.1. Yasama Alanlarına Partilerin Etkisinin Hesaplamaları.....	10
2.3.1.2. Senatoda Partinin Kontrolünün Miktarca Önemi.....	12
2.3.1.3. Önceki Çalışmalarda Politik Parti Etkisinin Anlamlı Bulgularının Başarısı.....	13
2.3.1.4. Reed’in Çalışmasının Özeti.....	14
2.4. BİREYSEL GELİR VERGİSİNİN UYUM MALİYETLERİ VE BELİRLEYİCİLERİ	15
2.4.1. Vergi Uyumunun Maliyetlerinin Tanımlanması.....	15
2.4.2. Bu Çalışmada Uyum Maliyetlerinin Kapsamı	16

2.4.3. Uyum Maliyetlerinin Değerlendirmesi	18
2.4.3.1. Fonların Sosyal Marjinal Maliyeti	18
2.4.3.2. Zaman ve Vergi İlişkisinin Değerlendirmesi	18
2.5. VERGİ UYUMU ÇALIŞMALARI	19
2.6. TÜRKİYE’DEKİ DEMOKRAT PARTİ VE VERGİ POLİTİKASI.....	19
2.7. GENİŞ ANLAMDAKİ VERGİ ÇALIŞMALARI.....	20
2.7.1. Politika-Seçmenler ve Vergi	20
2.7.2. Küreselleşme ve Vergi	22
2.7.3. Diğer Vergi Alanındaki Çalışmalar	23
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	25
3. YÖNTEM VE TAHMİN	25
3.1. REGRESYON YÖNTEMİ.....	25
3.1.1. En Küçük Kareler Yöntemi.....	25
3.1.2. Çoklu Regresyonda Kullanımı	25
3.1.3. Çoklu Regresyon Modelinin Güven Aralığının Bulunması ve Hipotez Testi Hesaplanması	26
3.1.4. Güven Aralığının ve hipotez testinin hesaplanması.....	27
3.1.5. Sonuç.....	27
3.2. REGRESYON TANIMLAMALARI	28
3.2.1. Veri ve Tanımlayıcı İstatistikler.....	28
3.2.2. Genel Seçimler ve Siyasi Partiler Tanımlamaları	28
3.2.3. Verilerin Düzenlenmesi	30
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	31
4. REGRESYON VE DEĞERLENDİRMELER	31
4.1. REGRESYON TABLOLARI VE DEĞERLENDİRMELERİ.....	31
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	40
SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME	40
KAYNAKÇA	42
EKLER.....	47
ÖZGEÇMİŞ.....	51

KISALTMALAR

ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
Akdeniz	:	Akdeniz Bölgesi
Doğu Anadolu	:	Doğu Anadolu Bölgesi
DPT	:	Devlet Planlama Teşkilat
Ege	:	Ege Bölgesi
EKK (OLS)	:	En Küçük Kareler Yöntemi (OLS)
GSYİH	:	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
İç Anadolu	:	İç Anadolu Bölgesi
Karadeniz	:	Karadeniz Bölgesi
Marmara	:	Marmara Bölgesi
Numgov	:	Bir yıldaki hükümet sayısı
OECD	:	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
sağ, sağr	:	Her ikisi de Sağ siyasi partileri ifade etmekle birlikte sağr ifadesi daha sert sağ siyasi partileri ifade etmektedir
Sağ P., Sol P.	:	Sağ Siyasi Partileri, Sol Siyasi Partileri
Sağ P.–Sol P.	:	Sağ Siyasi Partilerle Sol Siyasi Partilerin oy oranları farkı
sol, solr	:	Her ikisi de Sol siyasi partileri ifade etmekle birlikte solr ifadesi daha sert sol siyasi partileri ifade etmektedir
Tahakkuk/GSYH	:	Tahakkuk değerlerinin GSYH'ye oranı
Tahsilât/GSYH	:	Tahsilât değerlerinin GSYH'ye oranı
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu

DENKLEMLER LİSTESİ

	Sayfa Nu
Denklem 2.1 : Reed'in Politik Parti Denklemi.....	10
Denklem 3.1.1 : EKK'de t Denklemi	25
Denklem 3.1.2 : EKK'de R^2 Denklemi	26
Denklem 3.1.3 : EKK'de Düzenlenmiş R^2 Denklemi	26
Denklem 3.1.4 : EKK'de F Denklemi	27

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa Nu
Tablo 2.1 : Belli Periyotlarda Eklenen Değişkenlerle Vergi Oranlarının Regresyon Sonuçları.....	8
Tablo 2.2 : Devletin Vergi Yükünün Belirleyicilerinin OLS Sonuçları 1960-2000	12
Tablo 2.3 : Vergi Yükündeki Önemli Kontroller (i) Gecikmeli Etkileri ve (ii) Zaman Değişkeni Durumu	13
Tablo 2.4 : Kişisel Gelir Uyum Maliyetlerinin Öğeleri	17
Tablo 3.2.1 : Siyasi Partilerin Sınıflandırılması.....	29
Tablo 3.2.2 : Siyasi Partilerin Katıldıkları/Katılmadıkları Seçim Dönemleri	30
Tablo 4.1 : 1987 Seçim Yılıının Regresyon Sonuçları	32
Tablo 4.2 : 1991 Seçim Yılıının Regresyon Sonuçları	34
Tablo 4.3 : 1995 Seçim Yılıının Regresyon Sonuçları	36
Tablo 4.4 : 1999 Seçim Yılıının Regresyon Sonuçları	38

EKLER LİSTESİ

	Sayfa Nu
EK 1: Yıllara Göre Tüm Dataların Türkiye Ortalamaları 1987-1990.....	48
EK 2: Yıllara Göre Tüm Dataların Türkiye Ortalamaları 1991-1994.....	48
EK 3: Yıllara Göre Tüm Dataların Türkiye Ortalamaları 1995-1998.....	49
EK 4: Yıllara Göre Tüm Dataların Türkiye Ortalamaları 1999-2002.....	49
EK 5: Değişken Tanımları ve Oran Formülleri.....	50

GİRİŞ

Politika otoriteleri devletin yetkili birimlerinde (hükümet, yasama, yürütme, vb) rol aldıkları süreçler içinde, ekonomik enstrümanları kullanarak ekonomiye iyi/kötü yön vermektedirler. Ekonomik enstrümanları etkili kullanmanın sonucu iyi ise, bu durum, seçmenler aracılığıyla gelecek olan seçimlerde politikacıların lehlerinde, kötü ise, yine seçmenler vasıtasıyla gelecek olan seçimlerde politikacıların aleyhlerinde olmaktadır. Hatta yetkili birimlerdeki politika otoriteleri, ekonomik gelişmeler iyi ise politik hayatlarına seçimler sonrasında da devam etmekte, yetkilerini kullanabilmekte, kötü ise, seçmenlerinin güven kaybına, politik hayatlarının sekteye uğramasına ve hatta noktalanmasına neden olmaktadır.

Devletlerin çeşitli gelirleri vardır. Bu gelirlere en büyük kalemi ise halkından topladığı vergiler oluşturmaktadır. Politika otoriteleri, yasama ve yürütme yetkilerine sahipken yeni vergiler koymak veya yürürlükteki bazı vergileri kaldırmak ya da yürürlükteki vergi oranlarının bazı kalemlerinde veya tamamında oranları değiştirmek şeklinde düzenlemelere gidebilmektedir. Bu düzenlemeler, vergi mükelleflerini etkilemekle birlikte, seçmenleri de etkilemektedir. Seçmenlerin düzenlemelerin neticesinde iyi/kötü etkilenmeleri ise, seçimlerde oy verme tercihlerinde belirleyiciler arasındadır. Belirleyiciler arasında; politika, eğitim, haber kaynakları, manipülasyonlar, küresel etkiler, ulusal etkiler, refah seviyesi, ülkenin-dünyanın ve seçmenlerin ekonomik şartlarını, vb. sayabiliriz.

Vergilerin mükellefler tarafından ödenmesindeki gönüllülük veya gönülsüzlük ya da ödemedir kaçınmalar, dünyanın her yerinde olduğu gibi ülkemizde de olmaktadır. Bu gönüllülük, gönülsüzlük ya da ödemedir kaçınmaların, değişik nedenleri vardır. Bunlardan ilk akla gelenlerinden bazılarını, vergi oranlarının görece yüksek olması, kanun ve düzenlemelerin sürekli değişmesi, mükelleflerin mevcut düzenlemelerden haberdar olmamaları, ödemelerde ortaya çıkan sorunlar ve maliyetleri, vergilerin ödenmeme durumundaki yapılan yaptırım ve düzenlemelerin, ödemeyi değil ödememeyi teşvik etmesi ve ödeme takvimlerindeki problemler... vb. olarak sayabiliriz.

Bu Tezde, politika otoritelerinin bu vergi düzenlemelerinden belirlemiş oldukları vergilerin oranları ile bu vergilerin mükelleflerden tahsilât oranlarındaki belirleyicileri ve bu belirleyicilerin Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH'e etkilerinin ne yönde

olduğu incelenmiştir. Tezde kullanılan veriler, TUIK, MB, Belgenet, DPT ve TBMM'den gerek resmi yollarla gerekse web sayfalarından ve Siyasi Partilerin web sayfalarından elde edilmiştir.

Dünyanın özellikle de batı ülkelerinin politik tarihçesinde siyasi partiler demokratlar-cumhuriyetçiler (Örneğin; ABD), sağ-sol veya merkez sağ-merkez sol şeklinde sınıflanmıştır. Aslında bu sınıflamanın benzeri olan sağ-sol tanımlaması Türkiye'de de yıllardan beri yapılmaktadır. Tezde siyasi partiler bu sınıflamaya uygun olarak yapılmıştır.

Bu tezin temel amacı, illerin vergi tahsilât oranları üzerindeki politik etkinin yönünü tespit etmektir. Tez beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Politika-İktisat ilişkisi incelenerek bu konudaki görüş ve değerlendirmeler, yapılan çalışmalar verilmektedir. İkinci bölümde literatür taraması yapılarak, daha önce politika ve vergi alanında yapılmış çalışmalar verilmektedir. Üçüncü bölümde yöntem, tahmin, veriler ve veriler üzerinde yaptığımız düzenlemeler hakkında bilgiler verilmektedir. Üçüncü bölümde, büyük emeklerle düzenlediğimiz verilerin üzerinde Eviews programıyla regresyon testleri ve bu testlerin sonuçlarında elde edilen bulguların değerlendirmeleri verilmektedir. Beşinci bölümde ise sonuç genel değerlendirme, kaynakça ve ekler verilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

POLİTİKA VE İKTİSAT ARASINDAKİ İLİŞKİ

Günümüzde bütün bilimler arasında var olan ilişki gibi İktisat ve Politika arasında da giderek artan bir ilişki vardır. Her geçen gün yapılan çalışmalarla da bu ilişki perçinlenmektedir. Yapılan çalışmalar ışığında, politika ve iktisat arasındaki ilişki “Politik İktisat Alanındaki Öncü Çalışmalar” ve “Seçmen Davranışları ve İktisadi Oylama” olarak iki başlık altında incelenebilir.

1.1. POLİTİK İKTİSAT ALANINDAKİ ÖNCÜ ÇALIŞMALAR

Politik iktisat teorisinin ilk hazırlıkları, Marxist sınıf çatışması ile Keynezyen talep yönetimi araçlarının düşünsel düzeyde bir araya getirilmesi ile başlamıştır. Levi'nin (2000) belirttiğine göre, Marx ve Marxist gelenekteki iktisatçılar siyaset bilimi bünyesindeki *karşılaştırmalı politik iktisat* gündemi üzerinde etkili olmuş olsalar da, yöntem üzerinde fazla etkileri olmamıştır.

Keynes'in Hicks (1937) tarafından formel hale getirilen, kapsamlı bir teorik çerçeve ortaya koyarak, *ekonomik siyaset teorisinin* temellerini hazırlamıştır.

Politik iktisat alanında yapılmış temel iki çalışma vardır. Bu çalışmalardan birisi, piyasa ile siyaset arasındaki karmaşık oyunu araştırma gereğini ilk olarak dile getiren Samuelson (1954) ve diğeri, siyaset ile iktisat arasında bağlantıyı kurarak, literatüre *ekonomik siyaset teorisi* ismi verilmesinde başrol oynayan Downs (1957)'tur. Downs'un (1957) çalışmaları sonucunda geliştirdiği *medyan seçmen teorisi* ekonomik siyaset teorisinin temel taşı oluşturmuş ve literatür bunun üzerinde şekillenmiştir. Bu dönem 1950-1970'lere damgasını vurmuştur. Downs (1957), iktisat ile siyaset bilimi arasında köprü kurmuş ve siyasi olarak en aktif konumda olan siyasi partileri; en geniş anlamıyla, hükümet araçlarını yasal yollardan kontrol etme amacına yönelik olarak şekillenmiş bireyler koalisyonu şeklinde tanımlamıştır.

Yeni politik iktisadın doğuşunu hazırlayan literatür, siyaset bilimindeki formel analizlerle Riker'in (1962) *The Theory Of Political Coalitions* başlıklı kitabına kadar gitmekte ve sıklıkla *rasyonel seçim* literatürü olarak isimlendirilmektedir.

Bu bölüm Telatar'dan (2004) alınmıştır: “1970'lerin sonları ile 1980'lerin başlarında doğmuş olan *Yeni Politik İktisat* literatürünün temellerinin “normatif” *Kamu*

Tercihi (Public Choice) Okulu tarafından atıldığı söylenebilir. Kamu Tercihi Okulu, kamu finansmanı, ticaret politikası ve düzenleyici politikalar üzerinde yoğunlaşmıştır.”. Yeni politik iktisadın temellerini oluşturan bir diğer literatür, Lucas’ın 1970’lerin ortalarındaki çalışmalarına kadar giden *yeni ekonomik politika teorisidir*. Yani, Lucas, sistematik politika kuralları üzerinde karşılaştırma yaparak, ekonomik politikanın sonuçlarını araştırmaktadır. Keynes ve M. Friedman (1968)’ı izleyen monetarist iktisatçılar, iktisadi politika oluşumunun iktisadı nasıl etkilediği ve iktisattan nasıl etkilendiği konusunda düşünmüş olan “ana akım” iktisatçılarıdır. Neoklasik iktisat, siyaset ile iktisadı birbirinden ayrı tutma yaklaşımını savunmaktadır. Neoklasik düşünce dizgesinde ekonomik politika oluşum sürecini bir “kara kutu” olarak görmektedir.

Alt ve Chrystal (1983), “iktisadın siyasetlessiz ve siyasetin iktisatsız” olamayacağı düşüncesini, bir ülke ekonomisinde enflasyonu düşürmeye yönelik politika önerileri çerçevesinde örneklendirerek incelemiştir.

Mueller (1979), çalışmasında kamu tercihini, piyasa-dışı karar alma sürecinin ekonomik analizi veya basit olarak, iktisadın siyaset bilimine uygulanması şeklinde ifade etmiştir.

Renaud’a (1989) göre, arz ve talep analizi, hükümet davranışının açıklanmasında da kullanılabilir. Renaud (1989), hükümet davranışlarını, mikro iktisadi bakıştan hükümet politikalarının belirleyicileri ve kamu tercihi üzerinde çalışma yapmıştır.

Mueller (2003), çalışmasında kamu tercihi üzerindeki ampirik çalışmaları genişletmiştir. Bu çalışmasında: Devletler neden vardır? Oylama kanunları, iki veya çok partili, seçim sistemleri, ilginç gruplar, basit çoğunluk kuralı, Bergson-Samuelson toplum refah fonksiyonları, Arrow’un imkânsızlık teoremleri ve Buchanan-Tullock’un politik iktisat kanunlarını vermiştir.

1.2. SEÇMEN DAVRANIŞLARI VE İKTİSADİ OYLAMA

Politikacıların ellerindeki gücü onlara veren seçmenlerdir. Bu da oylama yoluyla olmaktadır. Bu oylama gerçekleşirken seçmenler çeşitli davranışlar sergilerler. Literatürde hükümetlerle/politikacılarla seçmenler arasındaki karşılıklı davranışları, fayda fonksiyonları veya popülerite fonksiyonları ile politika reaksiyon fonksiyonlarını inceleyen önemli iktisatçılardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Nordhaus (1975), geleneksel demokratik sistemdeki seçim politikalarını, sermaye malları veya ödemeler dengesi politikalarında kamu yatırımları gibi doğrudan uygulanmış olan seçimin diğer problemlerini modelinde araştırmış ve seçmenlerin, geçmiş ve gelecek refahlarıyla ilgili seçim politikalarını incelemiştir. Nordhaus'a (1975) göre, seçmenlerle ilgili davranışları Kramer (1971) ve Rees, Kaufman, Eldersveld, Freidel (1962) de araştırmışlardır.

MacRae (1977) çalışmasında, seçmenlerin kısa dönem enflasyon ve işsizlik üzerindeki rasyonel ve stratejik oylamalarını incelemiş ve incelemesinde cumhuriyetçilerin döneminin demokratların dönemine göre daha düşük olduğunu bulmuştur.

Frey ve Schnider (1978), politika ve iktisadın karşılıklı bağımlılıkları konusunda önemli sonuçlara sahip tahmini çalışmalar yapmış ve özellikle de iktisadın geleceğinin hükümetin eylemlerine olan güçlü bağımlılığı ortaya koymuştur. Popülarite fonksiyonlarıyla, merkezi hükümetle iktisadın ilişkisini, reaksiyon fonksiyonlarıyla da hükümetin politik araçlarla iktisadi yönetme arzusunu incelemiştir.

1.2.1. İktisadi Oylama

Telatar'a (2004) göre, seçmen davranışlarının, ekonomik yaklaşımda, oy kararının açık bir fayda-maliyet hesaplanması sonucunda şekillendiği kabul edilmektedir.

Alt ve Chrystal'a (1983) göre, kişisel gelir değerlendirmelerinin böyle bir çalışmaya dâhil edilmemesi ne kadar garip olacaksa, beklenen faydanın yalnızca gelir hesaplamalarıyla sınırlı olduğunu düşünmek de aynı ölçüde yanlış olacaktır. Çünkü gelirin yanı sıra enflasyon ve işsizlik gibi diğer ekonomik değişkenlerinde oylama kararlarını etkileyebilmesidir. Ayrıca, seçmen değerlendirmelerinde savaş ve barış olasılığı gibi iktisadi olmayan faktörler de bulunmaktadır.

1.2.2. Downs'cu Seçmen Davranışı ve Seçim-Popülarite Fonksiyonları

Seçmenler oylama tercihinde bulunurlarken fayda-maliyet analizi çerçevesinde davranmaktadırlar. İktisadi oylama davranışının temelinde neoklasik fayda-maliyet analizi bulunmaktadır. Downs'a (1957) göre, seçmenlerin kararlarını verirken dikkate aldıkları faydalar, hükümet faaliyetlerinden doğan fayda akımlarıdır.

İktidardaki politikacıları değerlendirme alanında çalışma yapan iktisatçılar: Frey ve Schnider'a (1978) göre, popülerite fonksiyonları üzerindeki araştırmaları ABD için; Mueller (1970) ve yine ABD için oylama fonksiyonlarını Kramer (1971) yapmıştır. İngiltere için de popülerite fonksiyonlarını Goodhart ve Bhansali (1970) araştırmıştır.

Stigler (1973), seçmenlerin oylama zamanında ekonomik koşulları, hükümet performansının değerlendirilmesinde bir kriter olarak kullanıp kullanmadıkları konusunu sorgulamıştır. Frey ve Schneider (1988), çalışmasında incelenen ülkelerin büyük bölümünde, enflasyon ve işçilik oranı ile reel gelir artış oranının seçim sonuçları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğunu göstermiştir.

Sonuç olarak, bu çalışmalardan anlaşıldığı üzere seçmenlerin davranışlarının ülkenin iktisadi durumundan, seçmenin iktisadi durumundan, hükümetlerin iktisadi politikalarından etkilendikleri ve oylama tercihlerinde bu durumu göz önünde bulundurdıkları ve tercihlerini o yönde kullandıkları görülmüştür.

İKİNCİ BÖLÜM

POLİTİKA VE İKTİSAT LİTERATÜRÜNDE YAPILMIŞ VERGİ ÇALIŞMALARI

Bu bölümde çalışmayı bir zemine oturtacak ve çalışmaya ışık tutacak olan ve daha çok da politika-iktisat alanında vergi üzerinde yapılmış olan çalışmalardan örneklemeler yapılarak, bu çalışmalar ve bulguları aşağıda verilmiştir.

2.1. OECD ÜLKELERİ İÇİN VERGİ KARIŞIMININ POLİTİK VE KURUMSAL BELİRLEYİCİLERİ

Bu çalışmanın bu bölümünde, Volkerink-Haan'ın (1999), vergi karışımının Politik ve Kurumsal belirleyicilerinin OECD ülkeleri için deneysel bir araştırmasından alıntılar verilmiştir. Modellerinde vergi karışımını ölçekleme katsayısı olarak GSYİH'yi kullanmışlar ve toplam vergi gelirleri olarak tanımlamışlardır. Araştırmada Volkerink-Haan'ın bulduğu ampirik sonuçlar aşağıda verilmiştir.

2.1.1. Ampirik Sonuçlar

İlk olarak, vergi oranındaki değişikliği açıklamak için bir test belirlemişlerdir. Testte temel sağ taraftaki değişkenleri, gerçek büyümenin oranı ve enflasyon oranları, sonra bu modele; katılımcıların oranı, yaşlıların payı, bir Avrupa Birliği Kuklası ve ekonomik açılımının sınıflandırılması dahil edilerek yeniden hesaplanmıştır. Bu ilavelerle test bazı şeyler için daha iyi sonuçlar vermiştir. Sonuçta, büyüme oranının katsayısı anlamlı ve beklendiği şekilde (-) dir. Enflasyon oranının katsayısı anlamlı ve pozitifdir. Avrupa kuklanın (+) katsayısı ve yaşlıların paylarının (+) katsayıları da anlamlı ve pozitifdir.

Sonra, bu değerlere politik ve kurumsal değişkenler belli periyotlarda dahil edilmiştir. Tablo: 2.1.'deki regresyon sonuçlarına göre: Hükümetlerin sağ ve sol her iki kanadı pozitif ve vergi oranı üzerindeki etkisi pozitif ve anlamlı olmuştur. Dahası hükümetin çoğunluğu tek partinin yönetiminde ve politikanın her iki göstergesi kararsız çıkmıştır. Vergi oranı üzerindeki hükümetlerin sol ve sağ partilerin her ikisinin etkisi şaşırtıcı olmuştur, çünkü etkiler hem pozitif hem de sıfırdan farklı ve anlamlı elde edilmiştir.

Tablo 2.1: Belli Periyotlarda Eklenen Değişkenlerle Vergi Oranlarının Regresyon Sonuçları

Değişkenler	1965-1995	Kukla	1965-1973	Kukla	1974-1983	Kukla	1984-1995	Kukla
<i>Sağ</i>	+/5%	n	+/10%	n	+/1%	n	+/1%	n
<i>Sağr</i>	n	n	+/10%	n	+/1%	n	+/10%	n
<i>Sol</i>	+/1%	n	+/5%	n	+/1%	n	+/5%	n
<i>Solr</i>	+/5%	n	+/5%	n	+/1%	n	+/10%	n
<i>Coa</i>	n	n	n	n	+/1%	n	n	n
<i>Min</i>	n	n	n	n	+/1%	n	n	n
<i>Maj</i>	+/5%	n	n	n	+/1%	n	n	n
<i>Değişim</i>	+/5%	n	+/10%	n	+/1%	n	+/5%	n
<i>numgov</i>	+/5%	n	+/1%	n	+/1%	n	+/1%	n

Not: n işareti no, y işareti yes, ‘+’ işareti bir pozitif katsayı, ‘-’ negatif işareti, % yüzde işareti anlamlılık seviyesi. Numgov: bir yıldaki hükümet sayısı.

Kaynak: Volkerink ve Haan (1999), <<http://ideas.repec.org/p/dgr/rugsom/99e05.html>>, (12.03.2009)

1960’ların sonu ve 1970’lerin başlarında, değişkenler ‘sol’ ve ‘solr’ her iki gösterge hükümette sol partinin varlığının baskın olduğu, anlamlı ve bununla birlikte pozitif katsayılarla gösterilmiştir. Dolayısıyla, sol parti hükümetlerinde diğer hükümetlerden vergi oranları daha fazla artmıştır. İki değişken ve hükümetlerde de anlamlı ve pozitif, sıklıkla hükümet değişiklikleri de göstergelerin vergiden GSYİH oranlarının daha yüksek olmasına katkıları olmuştur. Bu etki 80’lerin sonları, 90’ların başlarında da mevcuttur. 70’lerin sonu ve 80’lerin başları için model iyi gerçekleşmemiştir. 80’lerin sonlarıyla ilgili 90’ların başlarında iki değişkende hükümetin sağ ve sol partileri için göstergeler anlamlı çıkmıştır. Volkerink ve Haan’ın (1999) ifadesine göre, Kontopoulos ve Perotti’in (1998), doğrultusunda regresyonlarda gerçek GSYH’nin büyüme oranıyla birlikte politik ve kurumsal değişkenlerinin etkileşimleri dâhil edildiğinde sonuçları test etmiştir. Sonuçlar bu çalışmada burada açıklandığı gibi elde edilmiş sonuçlardan çok çok farklı sonuçlar olmamıştır.

Sonuçlar vergi karışımının şekli meselesinin değişkenlerin iktisadi bakış açısından başlangıçtaki inançlarını desteklemiştir. Kişisel gelir vergisinin tanımlanması açısından bekledikleri işaretler sıfırdan farklı ve anlamlıdır. Katsayılar enflasyonda, gerçek büyümede ve özellikle de Avrupa kuklalarında sıfırdan farklı anlamlı değildir.

Sosyal Güvenlik katkılarının tanımlanması açısından, gerçek büyümenin katsayıları, kişisel gelir vergilendirmesi ve toplam vergi oranı umdukları işaret gibi anlamlıdır. Vergi karışımı üzerindeki tüm regresyonlarda bağımlı değişken olarak vergi oranını dahil etmişlerdir.

Sonra hipotezleri test etmek için gecikmeli değişkenleri dahil etmişlerdir. Daha belirgin sağ parti hükümetlerin kişisel gelir vergilendirmesi için daha az anlamlı olmasına rağmen, sağ parti hükümetlerin göstergeleri hem kişisel gelir vergisini hem de sosyal güvenlik katkıları artış eğilimindedir.

Politik istikrarsızlık için sonuçlar hala şaşırtıcı durumdadır, çünkü bir göstergenin katsayısı anlamlı diğerinin katsayısı değil. Volkerink ve Haan da regresyonda düzenli ve politik kurumsal göstergeleri ekleyerek gerçek büyüme oranıyla etkileşimli dönemler için sonuçları tecrübe etmişler: Daha yüksek büyümenin olduğu göstergelerde, sağ parti hükümetleri eşyalar ve hizmet vergilendirmesinde artırma eğilimindedir. Halbuki sol parti hükümetlerinde bu vergiler azalma eğilimindedir. Hükümetlerin çoğunluğu tek parti veya koalisyondayken sırasıyla, daha yüksek büyüme karşısında daha düşük sosyal güvenlik katkıları, eğilimindedir. Dahası, sağ parti ve sol parti hükümetleri eşya ve hizmetlerde vergilendirme karşısında karşılaştırılırsa daha yüksek büyüme eğilimi tutumundalar. Sağ parti hükümetleri dolaylı vergileri artırma ve sol parti hükümetleri bunları düşürme eğilimindedir.

Sonuçta, hipotezlerini doğrulayabilmişlerdir. Vergi oranı regresyonunda dolaylı vergilendirme de (eşya ve hizmet vergilendirmesi) oldukça anlamlıdır. Vergi karışımında sol parti hükümetleri hem tüm zamanlarda hem de özellikle ilk ve son periyotlar üzerinde daha yüksek vergi oranını uyguladıkları görülmüştür. Kararsız hükümetler dolaylı vergilerin payıyla kıyaslandığında etkisi görülüyor. Dahası kararsız yönetimlerin daha yüksek vergi yüküne sahip oldukları görülmüştür.

2.2.BELEDİYELERİN VERGİ ORANLARININ BELİRLEYİCİLERİ

Brett ve Pinkse'nin (2000), belediyelerin vergi oranlarının belirleyicileri çalışmalarında Britanya Kolombiya'sı örneğiyle vergi matrahını açıklamak için seçtikleri değişkenler: medyan aile geliri (binlerce dolar), kişi başına düşen yollar (metre), başlıca sanayilerdeki işgücü istihdamı (yüzde) ve kişi başı parklar (hektar) şeklindedir. Medyan aile geliri yerellerin ticari gelişimi için cazibe merkezi olma

ölçülerini içermektedir. Araştırmalarına istinaden belediyeler tarafından koyulan vergi oranları ile belirleyicileri arasındaki ilişkilere ait kanıtlar bulmuşlardır.

2.3. DEMOKRATLAR, CUMHURİYETÇİLER VE VERGİ

Bu bölüm Reed'in (2005) çalışmasından alınarak ilgili bilgilere yer verilerek oluşturulmuştur. Çalışma, demokratlar, cumhuriyetçiler ve vergi oranları hakkındadır. ABD'de cumhuriyetçiler sağ siyasi partileri, demokratlar da sol siyasi partileri temsil etmektedir. Bu çalışmanın bizim çalışmayla bağlantısı ise politik parti değişkenlerinin ekonomi (vergi yükü) çalışmalarında kullanmış olmasıdır. Çalışmada genel bilgilere yer vermeden önce Reed'in çalışmasında kullanmış olduğu denklemi öncelikle ele almamızın nedeni politik parti değişkenleriyle vergi yükünü kullandığını açık olarak göstermesidir. Bu çalışma ayrıca yakın dönemde yapılmış olması nedeniyle de önemlidir.

$$= \alpha + \sum_i \beta_i \text{Politik Parti Değişkeni}_{i,j} + \sum_j \gamma_j \text{Eyalet Karakteristik Değişkeni}_{j,st} + \delta \text{Başlangıçtaki Vergi Yükü}_{st} + \text{Zaman Sabit Etkileri} + \varepsilon_{st}$$

Denklem: 2.1. Reed'in Politik Parti Denklemi¹

2.3.1. Reed'in Çalışmasının Sonuçları

Reed (2005) bulguları, bu Tez çalışmasının yöntemi ile doğrudan ilgilidir. Bu nedenle, Reed (2005'e ait bulgular, aşağıda dört başlık altında özetlenmiştir.

2.3.1.1. Yasama Alanlarına Partilerin Etkisinin Hesaplamaları

Reed (2005), bu konudaki hesaplamaları, sonraki sayfada yer alan Tablo 2.2'den yararlanarak yapmaktadır. Tablo 2.2'de, Denklem (A) iki partizan kontrol değişkenlerini içerir; Demokratik ve Cumhuriyetçi senato. Açıkçası denklem bu tanımlamalar altında üzücü olmuştur. Onun faydalılığı sonraki denklemler için kıyaslama noktası olması ve sapmalı değişkenlerin ihmalinin örneklenmesidir.

Denklem (B) oy karakteristik değişkenleriyle birlikte başlangıçtaki vergi yükü tanımlamalarını içermektedir. Bu kontrol değişkenleri politik parti değişkenlerinin büyüklükleri azaltılarak ortalama olarak eklenmiştir. Demokratlar ve Cumhuriyetçiler Senato katsayıları her biri sayısal olarak anlamsızdır. Bundan başka, Eyaletlerin vergi

¹ Denklemde t=1965, 1970, ... , 2000 alınmıştır. Vergi Yükünde_{st} 5 yıllık değişimler = (Vergi Yükü_{st} - Vergi Yükü_{s,t-5})

yükünde meclislerin etkisinin nasıl kontrol edildiğine gelindiğinde Demokratlar ve Cumhuriyetçiler arasında fark olmadığı hipotezini kabul etmektedir. Politik parti değişkenlerin etkisi hesaplandığında uygun kontrollerin dahil edilmesinin önemi denklem A ve B'nin hatırdta kalıcı bölümlerinin karşılaştırılmasıdır.

Denklem (C) de Demokratik yasama meclisinin katsayısı sayısal olarak anlamlı. Cumhuriyetçilerin yasama meclisi aynen anlamsızdır. Bu sonuçlar birlikte alındığında Devlet Senatosunun her iki bölümünün kontrolü Demokratlardayken vergiler artma eğilimindedir. Buna karşın senato, cumhuriyetçiler ve çatlak (yarım) kontrolü arasındayken çok az fark vardır.

Kontrol değişkenlerinin eklenmesiyle sonuç Demokratik senato katsayısına önemsiz bir artış ve Cumhuriyetçiler senato katsayısına önemsiz bir azalış getirmiştir. Cumhuriyetçiler senato katsayısı şimdi negatif fakat diğerleri anlamsız. Hipotez iki parti arasında fark olmadığını reddetmeye devam ediyor, politik parti değişkenlerinin düşüncesi hakkında düşünülen şey; sadece seçmenlerin tercihlerinin vekilliği, ihmal edilen değişkenler, önyargı meselesi? Önyargılı değişkenlerin ihmal edilmesinin üç nedeni vardır. Önceki çalışmalarla karşılaştırıldığında Reed'in hesaplamalarının etkisi daha azdır. Birincisi, Reed devletin büyük değişikliği veya oy karakteristik değişkenleri diğer partizanların başka çalışmalarından vergiler üzerindeki etkilerini dâhil etmiştir.

İkincisi, devlet için çok daha kontrollü ve seçmen karakteristik değişkenlerini modele eklemiştir ve parti farklılıkları daha az belirgin değildir. Son olarak, Reed, devletin vergi yükünün seviyesinin en iyi tanımlamasını yapmıştır. Bu politik parti değişkenlerinin işareti, önyargı için değişkenlerin göz ardı edilmesini azaltmıştır. Devlet ve seçmen karakteristik değişkenlerinin eklenmesinin sonuçları biraz güven sağlar esas itibariyle Reed'in bulguları parti farklılıkları anlamında değişik olmamıştır. Reed içsellik anlamında özellikle vergi ve gelir arasındaki ilişkiyi yansıtır demiştir. Gelir için verginin doğrudan sağlanmasının varsayımında literatür geniştir.

Tablo 2.2: Devletin Vergi Yükünün Belirleyicilerinin OLS Sonuçları 1960-2000

Değişkenler	Denklem (A)	Denklem (B)	Denklem (C)	Denklem (D)
Demokrat Çoğunluklu Meclis	-0.01010 (-4.19)	-0.00145 (-1.04)	0.00334 (2.58)	0.00358 (2.66)
Cumhuriyet Çoğunluklu Meclis	-0.00701 (-2.37)	-0.00042 (-0.26)	0.00019 (0.13)	-0.00092 (-0.63)
ADA Ortalama	–	0.00443 (1.53)	-0.00212 (-0.71)	-0.00150 (-0.49)
Log of Real PCPI	–	-0.45305 (-1.24)	-1.71889 (-2.12)	-0.82203 (-0.88)
Yaşlıların Payı	–	-0.04792 (-2.40)	-0.08151 (-1.60)	-0.07210 (-1.31)
Siyahların Payı	–	-0.00651 (-1.19)	-0.07660 (-2.42)	-0.05898 (-1.71)
Kadınların Payı	–	0.07789 (2.99)	0.02633 (1.42)	0.04410 (1.82)
Okullu ve Eğitilmişlerin Payı	–	-0.00570 (-0.33)	-0.04890 (-2.22)	-0.04451 (-1.87)
Birliklerin Payı	–	0.00568 (0.95)	0.01742 (1.10)	-0.00065 (-0.04)
Nüfus Yoğunluğu	–	0.00029 (1.25)	0.00749 (4.15)	0.00175 (0.56)
Çiftçilerin Payı	–	-0.02670 (-1.30)	-0.07180 (-2.65)	-0.02816 (-1.03)
Üreticilerin Payı	–	-0.01406 (-1.73)	-0.09149 (-4.25)	-0.03345 (-1.55)
Başlangıçtaki Vergi Yüğü	–	0.77004 (19.14)	0.43676 (8.28)	0.43102 (5.42)
Diğer dâhil edilen değişkenler:	(1) Kesişim	(1) Kesişim	(1) ayrıca, (2) Devlet ve Zaman Sabit Etkisi	(1), (2), ayrıca (3) Etkileşim Etkileri
Gözlem	360	360	360	360
R ² (Düzenlenmiş R ²)	0.066 (0.061)	0.702 (0.691)	0.856 (0.825)	0.890 (0.852)
AIC	3.227	2.146	1.702	1.591
Hipotez Testleri:				
Politik Parti Değişkenleri	$\chi^2=2.960$ (0.085)	$\chi^2=0.607$ (0.436)	$\chi^2=4.783$ (0.029)	$\chi^2=9.468$ (0.002)
Devlet ve Oy Karakteristik Değişkenleri	–	$\chi^2=44.267$ (0.000)	$\chi^2=41.347$ (0.000)	$\chi^2=173.569$ (0.000)
Etkileşimin Etkileri	–	–	–	$\chi^2=112.385$ (0.000)

Kaynak: Reed, (2005).

2.3.1.2. Senatoda Partinin Kontrolünün Miktarca Önemi

İki senaryonun müteakip olduğu düşünülür. 1. senaryoda, 5 yılın tamamı için 5 yıllık periyotlarla devlet senatosu cumhuriyetçilerle kontrolü, 2. senaryoda aynı zaman

periyodu süresince devlet senatosunun demokratlarca kontrolü. Demokratik senato ve Cumhuriyetçi senato katsayıları arasındaki fark devletin vergi yükü üzerinde parti kontrolünde ani değişim etkisinin hesaplanmasına katkı sağlar. Yani Cumhuriyetçilerden demokratik kontrole ani değişim devletin vergi yükünde artışa neden olduğu bu hesaplamalar gösterdi.

2.3.1.3. Önceki Çalışmalarda Politik Parti Etkisinin Anlamlı Bulgularının Başarısı

Devletin senatosunun partilerce kontrolündeki dönemlerin gösterge sonuçları vergi üzerinde önemli bir etkiye sahip ve benzer şekilde devlet ve yerel hükümetlerde de bu etki söz konusu olmuştur. Tablo 2.3'ün son iki sütünü, vergi yılında zaman çeşitliliği davranışlarının zaman serilerince kontrolü uygun değildir. Önceki çalışmalar bu anlamda başarısız olmuşlardır. Tartışmalardaki gibi bunun nedeni de devlet vergi yüklerinin benzer periyotlarda ki davranışın güçlü döngüsel olduğunu sergilemesidir. Dolayısıyla, zaman çeşitliliği değişkenleri göz ardı edilirse etkisini kontrol etmek önemlidir. Bu özellikle, tanımlamalar devletin sabit etkisi dâhil edildiğinde gerçektir. Ve senatonun partizan kontrolündeki değişiklikler düz olmayan zaman üzerinde ve karşılıklı eyaletlerde devletlerde de meydana gelmektedir.

Tablo 2.3: Vergi Yükündeki Önemli Kontroller (i) Gecikmeli Etkileri ve (ii) Zaman-Değişkeni Durumu

Değişkenler	Denklem (C) sonraki değerler eklenmeden mevcut değerler(1)	Denklem (C) zaman olmadan sabit etkileri(2)	Denklem (C) sabit etkilerden ziyade doğrusal zamana eğilimli(3)
Demokrat Çoğunluklu Meclis	0.00043 (0.41)	-0.00010 (-0.06)	0.00035 (0.24)
Cumhuriyet Çoğunluklu Meclis	0.00059 (0.51)	0.00027 (0.15)	0.00042 (0.24)
Ho: $\beta_{\text{Demokratik Çoğunluklu Meclis}} = \beta_{\text{Cumhuriyet Çoğunluklu Meclis}}$	$\chi^2 = 0.014 (0.905)$	$\chi^2 = 0.051 (0.822)$	$\chi^2 = 0.002 (0.965)$
AIC	1.741	2.012	1.990

Kaynak: Reed, (2005)

Sonuçta tablo 2.3'ün sonuçları (i) senato vergileri ve vergi gelirleri gözlemcileri arasında geri kalmış ve (ii) vergi yükü zaman serilerinde zaman çeşitliliği davranışı için

kontrol etmenin önemini göstermektedir. Bu iki faktörü deneysel çalışmalarda kontrol etmek uygun değildir, politik parti değişkenlerinin etkisi kaçırılmaktadır.

2.3.1.4. Reed'in Çalışmasının Özeti

Bu çalışma politik partilerin devlet vergi politikalarında anlamlı olduğuna dair kanıtlar sunar. Reed çalışmasında iki ana sonuç elde etmiştir: (i) Vergi yükleri, devletin senato kontrolünün Demokratlar kontrolünde olduğu dönem Cumhuriyetçilerin kontrolündeki olduğu döneme nazaran çok daha yüksek gerçekleşmiştir. (ii) Hükümetin politik partileri senatodaki etkilerin partizanların kontrolünden sonra hükümetin politik partilerinin etkileri çok azdır. Bunlar görünüşte partinin etkisinin tutarsız bulgularını medyan seçmen teorisiyle bağdaştırmıştır. Hükümetler bütün eyaletlerde seçmenlerle karşı karşıyadır. Cumhuriyetçi ve Demokratik hükümetler seçildiklerinde aynı medyan seçmeni memnun etmelidir. Bu onların yeteneklerini medyan seçmenlerin politik hayallerinden saptırmaya zorlar. Buna karşın, senato liderleri medyan seçmenleri kendi seçim bölgelerinde memnun etmelidir. Çünkü Cumhuriyetçi ve Demokratik yöneticiler farklı bölgelere hizmet ederler ve dolayısıyla farklı medyan seçmenlere, kamu politikaları devlet senatosu kontrolünde olan partiyle bağı farklı olacaktır.

Meclisin parti kontrolünün önemli miktarı hem vergi yükünün hem de devlet ve yerel hükümetin boyutu bakışı açısından tatmin edicidir. Reed eğer senato Cumhuriyetçilerden ziyade Demokratların kontrolündeysen 5'er yıllık periyotların sonunda devletin vergi yükünü yüzde 0,315 - 0,524 olacağını hesaplamıştır. Farklı ifade edilirse, bu hesaplamalar 5 yılların sonunda senatonun kontrolünde Cumhuriyetçilerin yerine Demokratlar tercih edilirse devlet ve yerel hükümet hesaplamaları yaklaşık 3%'ten 5%'e büyüdüğünü göstermiştir. Daha iyi tanımlamayla üretim hesapları bu oranların sonunda daha yüksek hesaplanmıştır.

Bu sonuçlar kamu ekonomisinin çeşitli ekonomik çıktılarına etkilerinin ölçümüne ekonometrik analizi dâhil etmiştir. Reed'in (2005) ifadesine göre, kamu politikalarının içselleştirilmesi ciddi bir ekonometrik düşünce olduğu Besley ve Case (2000), tarafından uygulanmıştır. Bu problemin ortaya konmasındaki başarısızlık politik etkinin tutarsız bir şekilde hesaplanması sonucuna neden olacaktır. Reed'in bulguları politik değişkenlerin -özellikle devlet meclislerinin bir parti tarafından kontrolünü ölçen

değişkenler- devlet politikalarının etkisinin analizinde etkili bir rol oynayabileceğini ortaya koymaktadır.

2.4. BİREYSEL GELİR VERGİSİNİN UYUM MALİYETLERİ VE BELİRLEYİCİLERİ

Bu başlıkta bireylerin vergiyi ödeme istekleri ve uyum maliyetleri üzerinde durulmuştur. Bu bölümde Chattopadhyay ve Das-Gupta'nın (2002) çalışmasına aşağıda yer verilmiştir.

2.4.1. Vergi Uyumunun Maliyetlerinin Tanımlanması

Chattopadhyay ve Das-Gupta (2002), vergi uyumunu literatürde tanımlayıp sınıflandırmış ve gözden geçirerek kendi tanımlamalarını yapmışlardır. Chattopadhyay ve Das-Gupta'ya (2002) göre, Sandford (1995) vergi uyumunu; vergi uyumu hukukun ve gelir otoritelerinin mükelleflerden talep ettiği masraflar şeklinde tanımlamıştır. Bunlar gerçek verginin doğasında bulunan ve maliyetleri çarpıtan fiyatlardır.

Vergi ödeme maliyetleri sadece vergi mükellefleri tarafından değil aynı zamanda acente/partilerin üstlendiği özel sektör için transferin Maliye Bakanlığınca kolaylaştırılmasıdır.

Bir vergi sisteminde bulunan genel maliyetler “refah maliyetleri, fırsat maliyetleri, psşik maliyetler, toplumsal maliyetler ve diğerleri” şeklinde tanımlanmıştır.

Vergi uyumu maliyetlerindeki unsurlar vergilere uymak için mükellefler tarafından üstlenilen tüm maliyetler, işçi maliyetleri, para ve aradaki girdiler, mükellefler tarafından yapılan başka harcamalar veya hizmet karşılığı ücretler vergi uzmanları yoluyla yapılan ödemeler şeklindedir. Bireyler için bu maliyetler finansal ve zaman maliyetleri, legal zorunluluk, verginin geri gelmesinde doldurulan zamanın kaybı maliyetleri, seyahat ve konaklama maliyetleri, vergi danışmanı ziyaretinin maliyetleri veya gelir yetkililerinin profesyonel danışmanlara ödemeleri, postalama masrafları, telefon masrafları, vb. şeklindedir. Sandford (1989) vergi işleriyle ilgilenen birisinin stres ve acının oluşturduğu ruhsal maliyetleri de dâhil etmiştir, özellikle daha fakir emekliler, dul ve boşanmış kadınlar da dâhildir.

Şirketler için tahsilâtın maliyetleri, muhasebecinin çeşitli unsurlarında verginin havale ve muhasebesi. Yazılım ve donanım maliyetleri, bu amaçla istihdam edilen

işçilerin haftalıkları ve maaşları, legal olarak onların eğitimlerinin maliyetleri vergi ödeme maliyetlerinin çeşitli sınıflandırılmalarıyla ilgili literatürde çalışanlar Chattopadhyay ve Das-Gupta'a (2002) göre, Talib (1996) ve Chan (1999), Sandford, Godwin ve Hardwick (1989) ve Evans ve Walpole (1997) ve Eland (1995)'dir.

Bilgilendirmenin faydaları, kayıt muhafazası ve maliyetlerin yöneticiler tarafından azaltılmasını Chattopadhyay ve Das-Gupta, Bhatnagar'dan (1997), örnekler olarak vermiştir. Şirketlerin istikrarsızlığı, özellikle küçük şirketler için görece yüksek maliyetlere mükelleflerin diğer kaynak ve gelirle karşılaştırıldığında önemli açıklama olarak verilmiştir. Hükümetlerin bu konuda doğrudan etkileri vardır ve bu etkiler kolaylaştırmayla düzenlenmelidir.

2.4.2. Bu Çalışmada Uyum Maliyetlerinin Kapsamı

Çalışmada hem ödeme istekliliği hem de ödememe istekliliği gösterilmiştir. Literatürde Slemrod-Yitzhaki sınıflandırmasında maliyetlere uyum ve maliyetlerden kaçınma birleştirilmiştir. Bu maliyetleri gerçekten ayırt etmek zordur. Sonuçta, Chattopadhyay ve Das-Gupta (2002) indirgemeyi tercih etmişlerdir, üç yol vardır bunlar, hükümet maliyetlerinden oluşan sınıflandırma, doğrudan özel sektör maliyetleri ve ekonomik etkililik veya eksik adaletten dolayı vergi sistemi veya vergiden kaçınma aktiviteleridir. Bu çalışmada dâhil olan ve olmayan vergi tahsilâtının toplumsal maliyeti içerikleri, uyum maliyetlerinin kapsamı, Tablo 2.4'te özetlenmiştir. Uygulama zorlukları nedeniyle bazı maliyetler hesaplanmamıştır. Sonuçta, Tablo 2.4'te gelir vergisinin uyum maliyetlerinin gerektiğinden düşük olduğu açıkça sunulmuştur.

Tablo 2.4: Kişisel gelir uyum maliyetlerinin öğeleri

A. Vergi Uyumu Maliyetleri					
Sınıflandırma	Bireysel Vergi Mükellefleri (Maaşlı)	Bireysel Vergi Mükellefleri (Maaşsız)	Dosyalanmamışlar	Üçüncü Grup (Bankalar, Vergi memurları, İşverenler)	Üçüncü Grup (Diğerleri)
Vergi mükellefleri tarafından harcanan Zaman	Evet	Evet	Çalışılmadı	NA	<i>Diğer uyumlara yardımcı olmak için bireyler tarafından harcanan zaman</i>
Hangi vergi planlamasındasın	Evet	Evet	NA	NA	NA
Doğrudan para maliyetleri (vergi profesyonelleri için ödenen ücretler dâhildir)	Evet		Çalışılmadı	Evet*	<i>Çalışılmadı</i>
Hangi vergi planlamasındasın	Evet	Evet	NA	Çalışılmadı**	NA
Hangi işçi maliyetlerindensin	NA	Evet	Çalışılmadı	Evet*	<i>Çalışılmadı</i>
Rüşvet ödemesi	Evet	Evet	Çalışılmadı	Çalışılmadı	<i>Çalışılmadı</i>
Vergi memurları tarafından edinilen rahatsızlığın ruhsal maliyetleri	Evet	Evet	Çalışılmadı	Çalışılmadı	<i>Çalışılmadı</i>
Vergi belirsizliğinin ruhsal maliyetleri, karmaşıklık ve belirsizlik	Evet	Evet	NA	Çalışılmadı	<i>Çalışılmadı</i>
Uyum gerekliliklerinin faydaları	Çalışılmadı	Evet	NA	Çalışılmadı	<i>Çalışılmadı</i>
B. Toplam maliyetler					
Yatay ve dikey eşit azaltma	NA	NA	Çalışılmadı	NA	NA
C. Kişisel gelir vergisinin diğer sosyal – detaylı araştırılmadı					
<i>Gelir Vergisi Bölümünün Kişisel Gelir Vergisi ile İlişkisinin Bütçe Maliyetleri</i>					
<i>Hükümetin diğer çalışanlarının bütçe maliyetleri (mahkemeler, polisler, meclis, CAG, adalet bakanlığı, vd.)</i>					
<i>Kişisel gelir vergisinin ekonomik etkinlik maliyetleri</i>					
<i>Kişisel gelir vergisi kaçırmanın ekonomik etkinlik maliyetleri</i>					
Notlar:					
* : Tek örnek olay					
** : Şirket muhasebecileri tarafından çalışanların ve yöneticilerin adına vergi uyum maliyetleri					
NA : Uygulanamaz					

Kaynak: Chattopadhyay ve Das-Gupta (2002)

B. Yarı-zorunlu maliyetler: mükelleflerin kanuni seçimleri olan kanuni/erzak vergisi ile ilgili maliyetler (e.g. gönüllülük sonuçları).

C. Yarı-gönüllü maliyetler (veya kaçınma riski maliyetleri): (a) erzak ile ilgili maliyetler olarak (A) ve (B) üstünde olan, eğer onlar üstlenmemişse, gelir vergisi bölümü yöneticileri tarafından başlangıçtaki eylemleri takip etmesi durumunda izinli/izinsizliğe neden olması iradesi (vergi hesaplarının imcelenmesi veya gözden geçirilmesi durumunda).

D. Tam kanuni gönüllü maliyetler (kanuni kaçınma maliyetleri): Vergi mükellefleri vergi tasarrufu beklentisine neden olan kanun içindeki eylemlerin maliyetleri. Bir vergi mükellefinin “tuhaf oyunları” da dâhildir, izinsiz/ilaveten maliyetlerde yönetici ve kazançlı olmayan işler tarafından eylemleri takiben kazançların yok olması.

2.4.3. Uyum Maliyetlerinin Değerlendirmesi

Bu bölümde uyum maliyetlerinin değerlendirilmesi fonların sosyal marjinal maliyetleri ve zamanın vergiyle ilişkisi şeklinde verilmiştir.

2.4.3.1. Fonların Sosyal Marjinal Maliyeti

Prensipite vatandaşlar özel uyum aktiviteleri için şikâyetçidirler. Yönetici maliyetleri de mevcuttur. Sonuçta, sorun mükellefler tarafından harcanan miktarın vergi kanunlarına uygunluğu şikâyetleriyle, çok yüksek veya çok düşük mü olduğudur?

Bu çalışmada gerekli uyum farklılığının maliyetlerinde bilgi ve kanunların gelir karları ve marjinal yönetici maliyetleri dahil edilmemiştir.

2.4.3.2. Zaman ve Vergi İlişkisinin Değerlendirmesi

Zaman masrafları ya da bedeline bu çalışmada yer verilmemiştir. Özel ve kamu harcamalarının uyması varsayımında bir çıkış yolu da uyum zamanının çeşitliliğini doğrudan bireyden tazmin edilmesidir. Chattopadhyay ve Das-Gupta'ya (2002) göre, bu durum Slemrod ve Nikki Sorum (1984) tarafından başarısızca ve aynı zamanda görünürde Bhatnagar (1997) tarafından başarılı bir şekilde denenmiştir. Bu çalışmada son hesaplamalarda en tutucu değerlemeler kullanılmasına rağmen hem vergi maaş oranı sonrası hem de bireyin kendi zaman değerlemesi uyum maliyetlerinin ölçülmesinde kullanılmıştır.

Sonuç olarak bireylerin vergi ödeme isteklerinin olduğu durumlarda vergiyi ödemek için bireylerin bazı maliyetlere katlandıkları veya bazı zorluklarla karşılaştıkları görülmüştür. Bu maliyetlerin bir kısmı maddi olduğu gibi bir kısmı da psikolojik ve zaman gibi hem soyut hem de çok önemli bir maliyet de ortaya çıkmıştır.

2.5. VERGİ UYUMU ÇALIŞMALARI

2.4'te ayrıntılı şekilde verilen vergi uyumu çalışması örneğinden sonra yine vergi uyumu üzerinde çalışmış olan iktisatçılar ve çalışmaları aşağıda verilmiştir.

Alm, Jackson ve Mckee (1992)'de vergi uyumu üzerine çalışma yapmıştır.

Fjeldstad ve Semboja (2001), Tanzania'daki yerel yetkililerdeki vergi uyum davranışlarının belirleyen faktörleri araştırmışlardır. Bulguları; vergi uyumunun ödeme yeteneği, algılama gibi durumlarla ilişkisi pozitifdir. Hıristiyanların cevapları Kibaha'da Müslümanlardan daha uyumlu görünüyor. Hıristiyanlar ve Müslümanlar arasında Kilosa'da ise sadece çok az fark var. Kibaha'da gözlenen farklar kültürel farklılıkları, dini ve vergi uyumunu da içeriyor. Kilosa'da vergi tahsildarları halk tarafından şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

Ahmed Riahi-Belkaoui (2004), vergi uyumu üzerinde çalışma yapmıştır. Ahmed Riahi-Belkaoui'ye (2004) göre, vergi uyumu üzerindeki literatür çalışmaları; Andreoni, Erard,&Feinstein, (1998); Jackson&Milliron, (1986); Kinsey, (1986); Long&Swingen, (1991), vergi uyumsuzluğu üzerindeki literatür çalışmaları ise Tittle, (1980), vergi ahlakı üzerindeki literatür çalışması da Feld&Frey (2002)'dir.

2.6. TÜRKİYE'DEKİ DEMOKRAT PARTİ VE VERGİ POLİTİKASI

Coşar'ın çalışması Türkiye'de iktidarda bulunan bir siyasi partinin (Demokrat Partisi) maliye politikaları üzerine yapılmıştır. Çalışma da ayrıca bu siyasi partinin vergi politikası da; vergi politikası hedeflemeleri ve gerçekleştirmeler şeklinde gerekli bilgiye ulaşılabilmektedir. Aşağıda Demokrat Parti'nin 1950-1959 yılları içerisindeki vergi yükleri ve dolaylı-dolaysız vergiler olarak ilgili bölüm; Türkiye'deki Demokrat Parti'nin vergi politikası olarak adaletli bir vergi sistemi ve vergileri dolaysız vergiler lehine çevirmeyi hedeflemelerine karşın uygulamalardaki başarısızlıklar nedeniyle durum tersine gerçekleşmiş yani dolaylı vergiler lehine artış olmuştur. Demokrat

Parti'nin söz konusu dönemler çerçevesinde vergi yükünde ise azalış olduğu görülmüştür.

2.7. GENİŞ ANLAMDAKİ VERGİ ÇALIŞMALARI

Bu bölümde vergi-politika-ekonomi-seçim-seçmen çerçevesindeki çalışmalardan çok ayrıntıya girilmeden özet alıntılar verilmiştir.

2.7.1. Politika-Seçmenler ve Vergi

Bu bölümde politika ve vergi alanında yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

Boyne (1987), ekonomi politikaları ve politik sistemin üyeleri arasındaki teorilerle ilgili araştırmalar yapmıştır. Downs'un medyan seçmen teorisi üzerinde değişik modellemeler yapmıştır. Boyne'nin ifadesine göre, istatistikleri medyan seçmen teorisini az desteklemektedir. Kanıtların çoğu medyan seçmen ve vergi politikası değişkenleri arasındaki ilişkiyi anlamsız göstermektedir. Medyan seçmenlerin ilgisi yerel politik sistemlerin politik çeşitliliğine etkisi zayıf görünmektedir.

Aşağıda Nelson'ın (2000) çalışmasından kesitler verilmiştir. Burada ayrıca Nelson'un literatür adına ifadelerine de yer verilmiştir.

Nelson (2000), politik ekonomide vergi politikaları literatürüne ampirik katkı sağlar. Çalışmasını savaş sonrası dönemde hükümet tarafından kanuni oranların değişimi ve yeni vergi uyumları üzerinde panel data kullanarak yapmıştır. Vergi artışının zamanlaması açıkça seçim döngüsüne bağlıdır. Hâlbuki, oranların artması ve uyumların en geniş payı valinin makamının birinci yılında ortaya çıkmaktadır. Devletin vergi politikasının politik sonuçları da araştırılmıştır. Politikacılar hükümet politikalarını, kasıtlı olarak yeniden seçilme olasılıklarını artırmak için seçmenlerle ilgili olarak bazı süreçleri yönlendirmektedir. Nordhaus (1975) bu durumu daha önce ifade etmiştir. Politikacılar ayrıca seçim zamanı öncesinde ekonomiyi şişirmek isteğiyle de manipüle ederler. Bu gibi Politik döngü için literatüre kanıtlar sunar. Nelson'un ifadesine göre önceki görüşler için: Alesina, Cohen, ve Roubini 1992 ye literatür için bakınız ve bunlar Nordhaus'un modelinde temel varsayımlarını rasyonel beklentiler sahasında eleştirdiler.

Nelson'a göre çok yakın geçmişte, birkaç yazar politik işler döngüsünde rasyonel beklentileri yeniden modelde tahmin ettiler: Cukierman and Meltzer 1986;

Rogoff and Sibert 1988; Rogoff 1990; Persson and Tabellini 1991; Besley and Case 1995. Vergi politikası için politik döngünün var olup olmadığı sorusuna nispeten küçük kanıtlar vardır. Nelson'a göre Mikesell (1975) seçim yılına yaklaşıldığında vergi oranlarını *artırmak* için geleneksel akıldaki politikacıların daha isteksiz olduklarını destekleyen kanıtlar ifade etmiştir. Bu alanda Bizer ve Durlauf (1990) ve Besley ve Case (1995) de çalışmışlardır.

Nelson'a göre, son zamanlarda vergi sistemlerinin politik ekonomisi anlamında literatüre önemli dikkat çeken Hettich ve Winer (1988)'dir. Vergi sisteminin pozitif modelinde politikacıların yeniden seçilme ihtimallerini maksimize edecek politik kararlar varsaymışlardır. Nelson'a (2000) göre, Ampirik incelemeler (Gade ve Adkins 1990; Winer ve Hettich 1991; Hunter ve Nelson 1992), hükümetlerin vergi eylemleri nadiren bellidir. Mikesell (1978) seçim politikasının devlet vergi politikası üzerine etkisi, üzerindeki ilk çalışmalarını genişletmiştir. Nelson'a (2000) göre, Roubini ve Sachs (1989) koalisyon hükümetlerinin mali politikalara etkisinin anlamlılığının etkisinin zor olduğunu savunmuşlardır.

Nelson'a (2000), demokratlar ve cumhuriyetçiler şeklinde sınıflama yaparak modelinde kullanmıştır. Tekli ve çoklu parti modelini de incelemiştir. Vergi oranları değişimi ve hükümet için gelecek seçim üzerinde model yapmıştır. Vergi oranları değişimi ve Gelecek yasamanın seçimi üzerinde model yapmıştır. Seçmen kararlarının önemli belirleyicilerini ulusal düzeyin alt seviyesi üzerinde (Peltzman 1992; Besley and Case 1995), çalışmışlardır. Hükümetin yasama dallarının üyeleri için çalışanlar Goff and Grier (1993)'dür.

Swank ve Steinmo (2002), uluslar arası vergi oranlarının ve Hristiyan demokrat hükümetlerin geçmiş basamaklarında birleşik vergi oranlarıyla ilişkisini anlamlı, sol hükümetlerin ekonomik büyüme, yatırımlardaki azalmayla sermaye vergilerinde azalma eğilimindedir. Tüketim vergi oranlarıyla liberalleşme arasında bir ilişki yoktur. Liberalleşmenin emek vergilendirmesiyle ilgisi yok fakat tüketim vergisiyle küçük bir ilişkisi vardır. Yapısal işsizlikteki artış emek kazancı üzerindeki vergi yükünü azaltma eğilimindedir. Çağdaş demokratik Politikacılar vergi politika reformlarını ekonomik yeterliliğe çıkarmak için yoğun bir baskıyla karşı karşıyalar. Yani küreselleşme onları değişikliğe zorlamaktadır.

Lieberman (2002), devlet-toplum ilişkilerinin göstergesi olarak vergilendirme verilerinin kullanımı konusunda çalışma yapmıştır. Seçimler Devlet ve toplum arasındaki ilişki hakkında geçerli sonuç çıkarma işlemleri için ülke göstergeleri olarak kullanılmaktadır. Chaudhry'in analizinde Suudi ve Yemen devletleri vergi tahsilâtı tanımlamasını devletin inşası için önemli bir görüş olduğunu tanımlamıştır.

Ulusal gelir göstergeleri olarak en yaygın kullanım vergi tahsilâtı gelirlerinin kullanımınıdır. Çoğu analist GSYİH ve GSMH'nin oranı olarak vergi gelirlerini kullanmıştır. Vergi tahsilâtı verisi devlet-toplum arasındaki ilişkileri ve diğer ülkeler karşısında ve zamanlar üzerinde ölçme ve kıyaslama için güçlü, fakat hatalı veri tercihlerinin çok sayıda görünmez tehlikesi başlarda tartışılmıştır.

Anesi (2006), Bu araştırma ideolojik partilerle ilgili politik yarışmanın bir modelinde vergilendirme tahsisinin seçimlerdeki boyutlarıyla ilgilidir. Vergi tahsisinin var olmasının lehine seçimlerin baskısını bulmuştur. Ancak bazen politik belirsizlikler ve çevre vergilerinin tahsisi aleyhinde de olmuştur. Bu araştırmanın amacı seçimlerin vergi tahsisindeki seçmenlerin boyutlarını araştırmaktır. Buna göre, seçimi kazan partilerin ve tahsis etmenin arasındaki ilişkiye dair yeni anlayışlar türemesi olmuştur. Vergi tahsisinin belirleyici faktörü olarak seçimin rolünü modelinde vurgulamıştır.

Dennis, Moore ve Somerville (2007), yüksek ve düşük gelir grupları üzerindeki yerel vergi yüklerini ve devletin katkısını araştırmıştır. Demokratların kontrolünün fakirler üzerindeki etkisinin nispeten daha düşük olmasıyla ilgili pozitif bulgular bulmuştur.

2.7.2. Küreselleşme ve Vergi

Bu bölümde küreselleşme çerçevesindeki vergi çalışmalarına yer verilmiştir.

Küreselleşme ve vergi alanındaki Gelleny ve Mccoy'un (2001), ampirik çalışmasına göre, küreselleşme OECD ülkelerinde toplam vergi oranlarında düşüşe neden olmuştur. Araştırmalar, politik partilerin ekonomide ve onların politik gündemlerinde önemli bir rol oynadığını göstermiştir. İlaveten politik değişkenler için, birkaç başka politik değişkenin vergilendirme politikasını etkilemesi ihtimal dâhilindedir. Çünkü vergiler, devletin toplum, iç politikalar ve ekonomik programları için önemli bir gelirdir. Hükümetteki sol kanat partilerin etkilerini, kabine toplamında yüzde olarak yıllık ortalamayı alarak ölçmüştür. Partilerin vergilendirmeye etkisi

olabilir, bu nedenle, sosyal demokratlar toplu vergilendirmeyle arasındaki ilişki daha yüksek olma eğilimindedir. Seçimlerin kukla değişkenleri kullanılmış ve seçim öncesinde vergiler düşürülmüştür. Sermaye hareketliliği ve toplu vergiler arasında pozitif bir ilişki vardır. Sol hükümetler ve sermaye engelleri arasındaki etkileşimli dönemde toplu vergilerle arasında anlamlılık seviyesini yüzde 5 ten daha büyük bulmuştur. Bilinen toplu vergiler sabitken sol hükümetler küreselleşmeye karşı gelmede daha az istekli görünmektedir. Çalışmaya göre, hükümetlerin toplu vergilerle küreselleşme arasındaki ilişkisinin varlığını destekleyen kanıtlar bulmuşlardır. Sol parti hükümetleri toplu vergileri azaltma, sağ parti hükümetleri de artırmak eğilimindedir.

Adam ve Kammas'ın (2007) çalışmasına göre, vergi yükü, sermaye hareketliliğinin etkileri üzerinde ekonomik bütünleşme arttıkça negatif etkilenmiştir. Uluslar arası vergi rekabeti teorisi çerçevesinde daha yüksek ekonomik bütünleşme nispeten hareketliliğin etkileri üzerindeki vergi yükünü azaltmakta ve daha yüksek ekonomik bütünleşme uygulamalarının sermaye vergileri üzerindeki etkisi negatiftir.

2.7.3. Diğer Vergi Alanındaki Çalışmalar

Blakey, R.G. ve Blakey, C. (1939), Amerikan ekonomik görüşlerinden federal vergi yasası üzerinde çalışmışlardır.

Litzenberger ve Rolfo (1984), devlet bonoları üzerindeki vergi etkilerinin uluslar arası düzeyde çalışmasını yapmıştır.

Fujii ve Hawley (1988), “vergi algılamasının doğruluğu” üzerine ve “tüketim vergisiyle mikroekonomi ve makroekonomi olarak tüketiciler üzerinde vergi algılaması” çalışması yapmıştır.

Bennett (1989), kişisel verginin, coğrafyada demografik ve bütçe açısından etkisi üzerine araştırma yapmıştır.

Kay, (1990), Bu makale Vergi politikası ve olası ve sonrası sorularla ilgili çerçevede de yer alan merkezi soruları araştırmıştır. Vergilendirmenin ekonomiye etkileri ve yansımalarını araştırmıştır. Hükümetin değişik kademelerindeki vergi rejimi ve arasındaki ilişki incelenmiştir. Vergilerin tahsilâtı ve zorluklarını incelemiştir.

Boadway (1998), 1996 yılında Nobel ödülü alan Mirrless'in (1971) -en uygun gelir vergisi teorisi üzerinde bir çalışma yapmış- ekonomi politikasının teorik yaklaşımlarını özetlemiştir.

Mauldin, Brown, Stocks ve Braun, (2002), gelir seviyesi ve gelir çeşidinin, iki faktörü; mükellefin vergi ödeme yeteneği ve vergi hazırlık ücretlerine etkisini araştırmıştır. Bu alandaki literatürün kökü Adam Smith'e (1910), gitmekte ve sonrasında da çalışma yapan Flesher and Soroosh (1980) olmuştur.

Olters J. ve Olters P. (2002), seçimlerin sıkça hükümetin mali politikalarında etkili olduğuna dair çalışmalar yapılmıştır. Müşterek fayda fonksiyonu Arrow tarafından kanıtlanmıştır. Çoğu batı ülkelerinde politikanın tarihinde, politik partiler merkez sağ ve merkez sol olarak iki ana gruba ayrılmıştır. 19. yüzyılın sonlarında sermaye ve emek ayrımı arasındaki kıyaslamada benzer şekildedir.

Bruce ve Mohsin (2006), vergi politikaları ABD'de girişimcilik aktivitelerini nasıl etkiler. Bu vergilerin (federal gelirler, maaşlar, sermaye kazancı, ticari vergiler ve istihdam üzerindeki emlak vergileri) çoğu için regresyon sonuçları anlamlı olmuştur ancak düz istihdam üzerindeki etkisi küçüktür. Girişimcilik üzerindeki son zamanlardaki literatür Domar and Musgrave 'ın (1944) görüşlerini genişleten Cullen and Gordon'a (2002) aittir.

Ackert, Gillette, Martinez-Vazquez ve Rider (2007), vergi politikası modelinde toplum tercihlerinin potansiyel etkilerini araştırmıştır. Bu çalışma vergi politikalarının insanların sermayesine nasıl etki ettiğini araştırmıştır. Toplum tercihleri modelinin teorik çerçevesi: Genakoplos, Pearce ve Stacchetti (1989). En yakın modellemeler: Fehr ve Schmidt, (1999), Bolton ve Ockenfels (2000) ve Charness ve Rabin (2002) dir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM VE TAHMİN

3.1. REGRESYON YÖNTEMİ

Vergi üzerinde çalışma yapan ve modellerinde en küçük kareler yöntemini kullanan araştırmacılardan bazıları şunlardır: Swank ve Steinmo (2002), Gelleny ve Mccoy (2001), Bruce ve Mohsin (2006), Anderson ve Spiecelman (1977).

Bu tezde regresyon yöntemi olarak En Küçük Kareler (EKK) yöntemi kullanılmıştır. Regresyon yöntemleri Eviews programı ile gerçekleştirilmiştir. Aşağıda bu yöntem kısaca açıklanmıştır. Bu bölüm Nimet Karaca'dan (10.06.2009) alınmıştır.

3.1.1. En Küçük Kareler Yöntemi

En Küçük Kareler Yöntemi, basit doğrusal, çoklu regresyon modellerinin çözümlenmesinde ve çok denklemlili ekonometrik modellerin çözümünde kullanılan bir yöntemdir.

Regresyon analizi uygulamalarında, kurulan matematiksel modeldeki bağımsız değişken veya değişkenlerin bağımlı değişkeni ne oranda etkilediğine katsayılar üzerinden bakılmaktadır.

$$t_{hes} = \frac{\hat{b} - b}{s(\hat{b})}$$

Denklem 3.1.1: EKK'de t Denklemi²

3.1.2. Çoklu Regresyonda Kullanımı

Çoklu regresyon modelinde bağımsız değişkeni açıklayan birden fazla bağımlı değişken modelde yer almaktadır. Ekonomik modeller, genellikle birden fazla sebebin sonucu olarak gelişen olaylardır.

Çoklu regresyon modelleri en küçük kareler yöntemi kullanılarak çözümlenebilmektedir. Kurulan çoklu regresyon modeli de basit doğrusal regresyonda olduğu gibi tahmini denklem kurularak hesaplanmaktadır.

---

² t tablolarından $\alpha = 0,05$ veya $\alpha = 0,01$ gibi seviyelerde ve n-k serbestlik derecelerinde (k=değişken katsayısı idi) tablo değerleri bulunur ve bu değerler anlamlılık seviyesini göstermektedir.

$$R^2 = \frac{\hat{b} \cdot \sum y \cdot x_2 + \hat{c} \cdot \sum y \cdot x_3 + \dots + \hat{z} \cdot \sum y \cdot x_k}{\sum y^2}$$

Denklem 3.1.2: EKK'de R^2 Denklemi

R^2 kullanımı çoklu modellerde uygun olmamaktadır. Çoklu modellerde, modele yeni bir değişken ilave edildiğinde R^2 değeri her zaman artmaktadır. Payın değeri artarken payda aynı kalmaktadır.

Bu nedenle düzeltilmiş çoklu belirlilik katsayısı $\bar{R}^2$ = kullanılıp, aşağıdaki şekilde hesaplanmaktadır.

$$\bar{R}^2 = 1 - (1 - R^2) \frac{n-1}{n-k}$$

Denklem 3.1.3: EKK'de Düzenlenmiş R^2 Denklemi

$\bar{R}^2$ Düzeltilmiş çoklu belirlilik katsayısını, R^2 çoklu belirlilik katsayısını, n örnek olarak seçilen gözlem sayısını, k modeldeki değişken katsayısını ifade etmektedir. Hesaplanan belirlilik katsayısı, bağımlı değişkendeki değişimlerin ne kadarının bağımsız değişkenler tarafından açıklandığını göstermektedir. $0 < R^2 < 1$ arasında değerler alır. 1'e yakın değerler olması regresyon modelinin uygun olduğunu göstermektedir.

3.1.3. Çoklu Regresyon Modelinin Güven Aralığının Bulunması ve Hipotez Testi Hesaplanması

En Küçük Kareler Yöntemi ile hesaplanan bağımsız değişkenin katsayılarının güvenilirliğinin test edilmesi basit doğrusal regresyon modelindeki hesaplama yöntemine benzemektedir.

Basit doğrusal regresyondaki adımlar çoklu modelde her katsayı için ayrı ayrı yapılmaktadır.

Basit doğrusal regresyonda olduğu gibi çoklu modelde de katsayıların standart hataları güvenilirlikte ve hesaplamalarda kullanılacak olması nedeniyle hesaplanmaktadır.

3.1.4. Güven Aralığının ve hipotez testinin hesaplanması

Çoklu regresyon modelinde katsayıların güven aralıkları, basit regresyon modelinde olduğu gibi her bir parametre için ayrıca hesaplanmaktadır.

Çoklu modeldeki katsayıların ayrı olarak test edilmesi modeldeki anlamsız katsayıların tespiti için önemlidir.

Yine güven aralığı hesaplaması da her bir katsayı için basit regresyonda olduğu gibi ayrı ayrı olarak hesaplanmaktadır.

Çoklu regresyon modelinde en çok kullanılan test parametrelerin birlikte hipotez testi olan F testi'dir. Regresyon modelinin anlamlılığı bütünüyle test edilmiş olur.

$$F_{hes} = \frac{(\hat{b} \cdot \sum y \cdot x_2 + \hat{c} \cdot \sum y \cdot x_3)}{\frac{\sum e_i^2}{(n - k)}}$$

Denklem 3.1.2: EKK'de F Denklemi

Denklemdeki n, örnek olarak seçilen gözlem sayısını, k modeldeki değişken sayısını gösterir. F değeri hesaplandıktan sonra tablo değeri ile karşılaştırılmaktadır. F tablo değeri, $\alpha = 0,05$ veya $\alpha = 0,01$ gibi seviyelerde ve $f_1 = k - 1$, $f_2 = n - k$ tablodaki serbestlik derecelerinde F dağılımı tablosundan bulunan değerdir.

Sonuç olarak; $F_{hes} > F_{tab}$ ise H_0 hipotezi reddedilir. Katsayılar 0'dan farklı ve anlamlı ve çoklu regresyon modelinin uygun olduğu söylenmektedir.

3.1.5. Sonuç

En Küçük Kareler yöntemi kullanılarak, basit doğrusal regresyon ve çoklu regresyon modellerinde regresyon denklemlerindeki katsayılar, anlamları ve test edilmeleri aşamaları anlatılmıştır.

Regresyon analizinde modele alınan katsayılar, hipotez testi sonucu anlamlı veya anlamsızdır sonucunu içermektedir. Fakat alınan örnek sayıları problemde farklılık gösterebilmektedir. Katsayıların değerleri regresyon analizinin uygunluğu hakkında sonuçlar vermektedir. Seçilen modeldeki herhangi bir bağımsız

değişkenin (sebeup değişkeni) katsayısı yeterli örnekleme alındığı halde anlamsızdır sonucunu veriyorsa, modeldeki değişken modelden çıkarılmalıdır.

Regresyon modelindeki bağımsız değişken katsayıları modelin durumu, anlamlılığı, gücü hakkında bilgi verdiği halde bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü ve kuvvetini göstermemektedir.

3.2. REGRESYON TANIMLAMALARI

Tez verilerini elde etmek uzun bir zaman ve emek harcamak gerektirdi. Bazı veriler Belgenet ve TÜİK'in web sayfalarından elde edildi. Bu web sayfalarında olmayan verileri elde etmek için TÜİK'le e-posta ve bilgi edinme yoluyla bilgilerin varlığı tespit edilerek resmi yazışmalarla gerekli bilgiler CD üzerinde istenmiştir. Bu tez için gerekli olan verilerin elime ham olarak geçmesi beni en çok zorlayan aşama olmuştur. Çünkü elde ettiğim veriler mevcut şekliyle tezde kullanılacak durumda değildi. Bu ham veriler üzerinde günlerce bazen de geceli gündüzlü olmak üzere ve hatta Microsoft Excell 2003 programının yetersiz sayıda sütunu (250 sütun vardır) olması nedeniyle verilerin sadece bir kısmı kullanılabilir hale getirilmiştir. Sonra Microsoft Office Excel 2007 kullanılarak verilerin uygun dönüşümleri yapılmıştır. Veriler yıllara ve illere göre sınıflandırılmıştır. Özellikle de seçim dönemleri, siyasi partilerin illere ve yıllara göre oy oranlarını düzenlenerek sınıflandırılması bu tezin en zor aşaması olmuştur.

3.2.1. Veri ve Tanımlayıcı İstatistikler

Bu tez Türkiye'deki il merkezleri üzerinde yapılmıştır. Bu illerdeki vergilerin Tahsilât oranları, tahakkuk oranları, bölge kuklaları, genel seçimler ve bu seçimlerdeki siyasi partilerin il il oy oranları ve illerin kişi başı gelirleridir.

Burada 1987 ve 2002 yılları arasındaki verileri kullanılmıştır. Bunu yapmamızın bir nedeni birçok verimizin kesişim zamanının bu yıllar arasından oluşmasıdır.

3.2.2. Genel Seçimler ve Siyasi Partiler Tanımlamaları

Genel milletvekili seçimleri 1987, 1991, 1995 ve 1999, seçim yıllarına göre TÜİK ve Belgenet'in internet sayfalarından veriler Microsoft Office Excel 2003 belgesine aktarılmıştır. Aktarılan bu veriler Microsoft Office Excel 2003 ve Microsoft Office Excel 2007 programları kullanılarak veriler düzenlenmiştir.

Siyasi Partilerin seçim sonuçları düzenlenirken yaptığımız sağ-sol ayrımını TBMM'nin siyasi partiler³ bölümünde partilerin tüzüklerine, Wikipedia'daki⁴ partilerin tanımlamaları ve açıklamalarına ve genel teamüllere göre belirlenmiştir. Alfabetik sıraya göre siyasi partilerin isimleri aşağıda verilmiştir.

Bu tezde ideolojik siyaset olarak aldığımız sağ siyasi parti ve sol siyasi parti kavramları ülkemizde siyasilerce, partilerce ve seçmenlerce en çok kullanılan sınıflama şekli olması nedeniyle yapılmıştır. Ayrıca bu tezde Türkiye'de yaşayan halkları, Türkiye'de ki illeri ve seçmenleri tercihleri nedeniyle sorgulamak amacı yoktur.

Tablo 3.2.1: Siyasi Partilerin Sınıflandırılması

SIRA	SOL SİYASİ PARTİLER
1	CHP (Cumhuriyet Halk Partisi)
2	DSP (Demokratik Sol Parti)
3	DTP-HADEP-DEHAP (Demokratik Toplum Partisi-Halkın Demokrasi Partisi-Demokratik Halk Partisi)
4	EMEP (Emek Partisi)
5	İP (İşçi Partisi)
6	ÖDP (Özgürlük ve Dayanışma Partisi)
7	SHP (Sosyaldemokrat Halkçı Parti)
	SAĞ SİYASİ PARTİLER
1	ANAP (Anavatan Partisi)
2	BBP (Büyük Birlik Partisi)
3	DP-DYP (Demokrat Parti - Doğru Yol Partisi)
4	MHP-MÇP (Milliyetçi Hareket Partisi-Milliyetçi Çalışma Partisi)
5	SP-FP-RP-MSP (Saadet Partisi-Fazilet Partisi-Refah Partisi-Milli Selamet Partisi)

Not: Tablodaki siyasi partilerin isimleri ve kısaltmaları ve sağ-sol sınıflandırmaları TBMM ve Wikipedia'nın internet sayfalarıyla siyasi partilerin tüzüklerinden oluşturulmuştur.

Bu siyasi partilerin bir kısmı bazı seçim dönemlerinde seçimlere girmiş bazıları da girmemiştir veya bazı siyasi partiler çeşitli nedenlerle isim değişikliklerine giderek farklı seçim dönemlerine farklı isimlerle girmişlerdir. Aşağıda hangi partinin hangi seçim döneminde seçimlere katıldığı/katılmadığı verilmiştir.

³ <http://www.tbmm.gov.tr/partiler/partiler.htm> (08.01.2009) adresinde partiler ve kuruluşları açıklamaları mevcuttur.

⁴ Anavatan Partisi hakkında bilgi için wikipedia'nın web sayfasına gidilerek yani: <http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye'deki_siyasi_partilerin_listesi#Se.C3.A7imlere_kat.C4.B11m.C4.B1.C5.9F_partiler>, "Seçimlere katılmış partiler" başlığı altında Anavatan Partisi' ne tıklanırsa açılan sayfanın sağ tarafında siyasi görüşü: Ekonomik Liberalizm, Merkez Sağ, Milliyetçilik şeklinde bir açıklama görülecektir. (08.01.2009).

Tablo 3.2.2: Siyasi Partilerin Katıldıkları/Katılmadıkları Seçim Dönemleri

SIRA	SİYASİ PARTİLER	SEÇİM DÖNEMLERİ			
		1987	1991	1995	1999
	SOL SİYASİ PARTİLER				
1	CHP	-	-	+	+
2	DSP	+	+	+	+
3	BAĞIMSIZ-DTP-DEHAP-HADEP	-	-	+	+
4	EMEP	-	-	-	+
5	İP	-	-	+	+
6	ÖDP	-	-	-	+
7	SHP	+	+	-	-
	SAĞ SİYASİ PARTİLER				
1	ANAP	+	+	+	+
2	BBP	-	-	-	+
3	DYP-DP	+	+	+	+
4	MHP-MÇP	+	-	+	+
5	SP-FP-RP-MSP	+	+	+	+

Not: Tabloda ‘-’ değeri seçime katılmadığını ‘+’ değeri seçime katıldığını ifade etmektedir.

Kaynak:“http://tr.wikipedia.org/wiki/Türkiye'deki_siyasi_partilerin_listesi#Genel_Se.C3.A7imlere_Kat.C4.B1lan_Partiler” adresindeki ve “<http://www.belgenet.net>” adresindeki verilerden derlenmiştir.

Tabloya göre; buradaki Siyasi Partilerin illerdeki oy oranları verileri 1987-1999 seçim dönemleri üzerinden değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

3.2.3. Verilerin Düzenlenmesi

Türkiye’deki gözlem illerimizin sayıları seçim yılları itibariyle; 1987 seçim yılında 67, 1991 seçim yılında 67, 1995 seçim yılında 71 ve 1999 seçim yılında 81’dir. Siyasi partilerin verileri Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) web sayfasından, Belgenet’in web sayfasından (www.belgenet.net), ayrıca 67 den sonraki illerin seçim oranları il oldukları yıl öncesinde ilçe oldukları dönemlere ait verileri de kapsamaktadır. Kişi başı gelir verileri Devlet Planlama Teşkilat (DPT) ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) web sayfalarından elde edilmiştir. Nüfus verisi toplam gelirin kişi başı gelire oranlanması yoluyla elde edilmiştir. Bölge verileri DPT web sayfasından elde edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

REGRESYON VE DEĞERLENDİRMELER

4.1. REGRESYON TABLOLARI VE DEĞERLENDİRMELERİ

Bu bölümde tablolarda kullanılan tanımlamalarla ilgili bilgiler ve regresyonlardan elde edilen sonuçlar tablolar şeklinde aşağıda verilmiştir. Tabloyla ilgili bazı bilgiler tabloların altında not şeklinde, regresyon tabloların değerlendirme ve sonuçları ise tablolardan sonra yer almıştır.

Tablolarda kullanılan bazı değişkenler ve anlamları aşağıda verilmiştir:

Sağ P. : Sağ siyasi partilerin oy oranlarının yüzde olarak ortalaması.

Sol P. : Sol siyasi partilerin oy oranlarının yüzde olarak ortalaması.

Sağ P.-Sol P. : Sağ siyasi partilerin ve Sol siyasi partilerin oylarının ortalama farkı

Kişi Başı Gelir : İllerin kişi başına düşen gelirleri.

(Kişi Başı Gelir)² : İllerin kişi başı gelirlerinin karesi.

Ayrıca; illerin nüfusları, bölge kuklaları ile regresyon sonuçlarına ait istatistikler verilmiştir. Tablolarda tüm regresyonların Prob (F-statistic) değerleri 0.000000 olduğu için alınmamıştır.

Tablo 4.1: 1987 Seçim Yılına Regresyon Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Tahakkuk/GSYİH			Tahsilât/GSYİH		
	Katsayı (T-İst.)	Katsayı (T-İst.)	Katsayı (T-İst.)	Katsayı (T-İst.)	Katsayı (T-İst.)	Katsayı (T-İst.)
Sağ P.	-0.34**			-0.32**		
	(-2.49)			(-2.24)		
Sağ P.-Sol P.		-0.01**			-0.01*	
		(-2.10)			(-1.83)	
Sol P.			0.14			0.12
			(1.34)			(1.08)
Kişi Başı Gelir	-3.33***	-3.28***	-3.31***	-3.71***	-3.67***	-3.71***
	(-3.23)	(-3.12)	(-3.14)	(-3.24)	(-3.15)	(-3.19)
(Kişi Başı Gelir) ²	0.25***	0.25***	0.25***	0.28***	0.27***	0.28***
	(3.42)	(3.29)	(3.32)	(3.39)	(3.29)	(3.33)
Nüfus	0.33***	0.33***	0.32***	0.31***	0.3***	0.3***
	(6.34)	(6.31)	(6.18)	(5.90)	(5.85)	(5.71)
Akdeniz	0.51***	0.51***	0.51***	0.55***	0.54***	0.54***
	(2.9)	(2.89)	(2.85)	(3.30)	(3.28)	(3.24)
Doğu Anadolu	0.52***	0.53***	0.54***	0.57***	0.57***	0.58***
	(3.15)	(3.19)	(3.19)	(3.61)	(3.65)	(3.65)
Ege	0.43**	0.42**	0.42**	0.46**	0.45**	0.45**
	(2.25)	(2.24)	(2.21)	(2.55)	(2.53)	(2.49)
İç Anadolu	0.55***	0.55***	0.54***	0.61***	0.6***	0.59***
	(3.15)	(3.15)	(3.06)	(3.69)	(3.68)	(3.57)
Karadeniz	0.64***	0.63***	0.63***	0.65***	0.64***	0.64***
	(3.61)	(3.58)	(3.52)	(3.96)	(3.93)	(3.86)
Marmara	0.5**	0.5**	0.5**	0.52***	0.52***	0.52***
	(2.61)	(2.61)	(2.55)	(2.92)	(2.91)	(2.82)
Adjusted R-squared	0.61	0.61	0.6	0.61	0.61	0.66
F-statistic	11.33	11.28	10.99	11.21	11.13	10.83
Gözlem	67	67	67	67	67	67

Not: Parantez içindeki değerler t istatistiğidir. “*, **, ***” işaretleri sırasıyla istatistiğin anlamlılığını 10%, 5%, 1% düzeyinde ifade etmektedir

Tablo: 4.1'deki regresyon sonuçlarına göre: 1987 yılındaki seçimlerde, sağ siyasi partilere oy veren illerde oy oranı görece arttıkça aynı illere karşılık gelen vergi, Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH oranı azalmaktadır. İllerdeki sağ siyasi partilerin oy oranlarının, Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH'e etkisinde katsayılar negatif işaretli ve anlamlıdır.

1987 yılındaki seçimlerde, illerdeki sağ-sol siyasi partilerin oy oranlarının görece farkı Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH'e etkisinde katsayılar negatif işaretli ve Tahakkuk/GSYİH değeri anlamlıdır.

1987 yılındaki seçimlerde, sol siyasi partilere oy veren illerde oy oranı görece arttıkça aynı illere karşılık gelen illerdeki sol siyasi partilerin oy oranlarının, Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH'e etkisinde katsayılar pozitif işaretli gerçekleşmiştir.

1987 yılındaki seçimlerde, kişi başı gelirlerin ortalamalarının Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH 'e etkisi azalmaktadır ve kişilerin gelirleri azaldıkça kazançlarına vergi tahakkuk ettirmekte ve tahsilâtın gerçekleşmesinde uyumsuz oldukları gözlenmektedir ve sonuçların katsayıları negatif işaretli ve anlamlıdır.

1987 yılındaki seçimlerde, bölgesel olarak regresyondaki bütün bölgelerin referans noktası olan Güneydoğu Anadolu bölgesinden daha fazla Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH'e uyum sağladıkları gözlenmektedir. Sonuçların katsayıları pozitif işaretli ve anlamlıdır.

1987 yılındaki seçimlerde, sağ siyasi partiler, sağ-sol siyasi partiler ve kişi başı gelir katsayıları negatif işaretli diğer değişkenlerin katsayıları ise pozitif işaretli gerçekleşmiştir. Örneğin, bir birimlik sağ siyasi partilerin oy oranlarının görece artış Tahakkuk/GSYİH de 0.34 birimlik azalış şeklinde gerçekleşmektedir.

Tablo 4.2: 1991 Seçim Yılına Regresyon Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Tahakkuk/GSYİH			Tahsilât/GSYİH		
	Katsayı (T-İst.)	Katsayı (T-İst.)	Katsayı (T-İst.)	Katsayı (T-İst.)	Katsayı (T-İst.)	Katsayı (T-İst.)
Sağ P.	-0.16			-0.14		
	(-1.26)			(-1.05)		
Sağ-Sol P.		-0.003			-0.002	
		(-0.83)			(-0.54)	
Sol P.			0.03			-0.004
			(0.27)			(-0.05)
Kişi Başı Gelir	-5.21***	-5.15***	-5.2***	-6.35***	-6.32***	-6.35***
	(-2.83)	(-2.76)	(-2.86)	(-3.26)	(-3.23)	(-3.33)
(Kişi Başı Gelir) ²	0.36***	0.36***	0.36***	0.44***	0.44***	0.44***
	(2.92)	(2.85)	(2.95)	(3.34)	(3.31)	(3.41)
Nüfus	0.28***	0.27***	0.27***	0.25***	0.25***	0.25***
	(5.56)	(5.53)	(5.43)	(5.23)	(5.16)	(5.06)
Akdeniz	0.45***	0.45***	0.42**	0.43***	0.42***	0.38**
	(2.97)	(2.86)	(2.65)	(2.94)	(2.80)	(2.61)
Doğu Anadolu	0.35***	0.36***	0.33***	0.35***	0.35***	0.32***
	(3.43)	(3.29)	(3.10)	(3.14)	(2.93)	(2.76)
Ege	0.38**	0.38**	0.35**	0.39**	0.38**	0.35**
	(2.41)	(2.35)	(2.18)	(2.40)	(2.29)	(2.12)
İç Anadolu	0.48***	0.48***	0.44***	0.44***	0.43***	0.39***
	(3.49)	(3.29)	(3.08)	(3.22)	(2.97)	(2.78)
Karadeniz	0.59***	0.58***	0.55***	0.57***	0.56***	0.52***
	(3.92)	(3.71)	(3.50)	(3.82)	(3.55)	(3.34)
Marmara	0.49***	0.49*	0.46**	0.48**	0.47**	0.44**
	(2.70)	(2.61)	(2.45)	(2.53)	(2.4)	(2.24)
Adjusted R-squared	0.59	0.59	0.59	0.6	0.6	0.6
F-statistic	11.62	11.56	11.43	12.06	11.96	11.89
Gözlem	74	74	74	74	74	74

Not: Parantez içindeki değerler t istatistiğidir. “*, **, ***” işaretleri sırasıyla istatistiğin anlamlılığını 10%, 5%, 1% düzeyinde ifade etmektedir

Tablo: 4.2’deki regresyon sonuçlarına göre: 1991 yılındaki seçimlerde, sağ siyasi partilere oy veren illerde oy oranı görece arttıkça aynı illere karşılık gelen vergi, Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH oranı azalış eğiliminde olduğu söylenebilir. İllerdeki sağ siyasi partilerin oy oranlarının, Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH’e etkisinde katsayılar negatif işaretli gerçekleşmiştir.

1991 yılındaki seçimlerde, illerdeki sağ-sol siyasi partilerin oy oranlarının görece farkı Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH'e etkisinde katsayılar negatif işaretli gerçekleşmiştir.

1991 yılındaki seçimlerde, sol siyasi partilere oy veren illerde oy oranı görece arttıkça aynı illere karşılık gelen vergi, Tahakkuk/GSYİH'e etkisi pozitif işaretli ve illerdeki sol siyasi partilerin oy oranlarının, Tahsilât/GSYİH'e etkisinde katsayılar negatif işaretli gerçekleşmiştir.

1991 yılındaki seçimlerde, kişi başı gelirlerin ortalamalarının Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH 'e etkisi azalmaktadır ve kişilerin gelirleri azaldıkça kazançlarına vergi tahakkuk ettirmekte ve tahsilâtın gerçekleşmesinde uyumsuz oldukları gözlenmektedir ve sonuçların katsayıları negatif işaretli ve anlamlıdır.

1991 yılındaki seçimlerde, bölgesel olarak regresyondaki bütün bölgelerin referans noktası olan Güneydoğu Anadolu bölgesinden daha fazla Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH'e uyum sağladıkları gözlenmektedir. Sonuçların katsayıları pozitif işaretli ve anlamlıdır.

1991 yılındaki seçimlerde, sağ siyasi partiler, sağ-sol siyasi partiler ve kişi başı gelir katsayıları negatif işaretli diğer değişkenlerin katsayıları ise pozitif işaretli gerçekleşmiştir. Örneğin, bir birimlik sağ siyasi partilerin oy oranlarının görece artış Tahakkuk/GSYİH de 0.16 birimlik azalış şeklinde gerçekleşmektedir.

Tablo 4.3: 1995 Seçim Yılına Regresyon Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Tahakkuk/GSYİH			Tahsilât/GSYİH		
	Katsayı (T-İst.)	Katsayı (T-İst.)	Katsayı (T-İst.)	Katsayı (T-İst.)	Katsayı (T-İst.)	Katsayı (T-İst.)
Sağ P.	-0.63***			-0.66***		
	(-2.91)			(-3.09)		
Sağ-Sol P.		-0.02***			-0.02***	
		(-2.75)			(-2.85)	
Sol P.			0.19**			0.19**
			(2.20)			(2.27)
Kişi Başı Gelir	-9.79**	-9.73**	-10.03**	-10.78**	-10.73**	-11.04**
	(-2.51)	(-2.44)	(-2.55)	(-2.56)	(-2.50)	(-2.61)
(Kişi Başı Gelir) ²	0.66**	0.65**	0.67**	0.72**	0.72**	0.74***
	(2.56)	(2.49)	(2.61)	(2.60)	(2.54)	(2.66)
Nüfus	0.27***	0.65***	0.25***	0.26***	0.25***	0.24***
	(4.90)	(2.49)	(4.48)	(4.83)	(4.70)	(4.36)
Akdeniz	0.41**	0.26**	0.4**	0.44**	0.45**	0.43**
	(2.34)	(4.80)	(2.27)	(2.48)	(2.50)	(2.38)
Doğu Anadolu	0.31**	0.42**	0.34**	0.34**	0.36***	0.37***
	(2.33)	(2.37)	(2.54)	(2.54)	(2.72)	(2.74)
Ege	0.34*	0.33*	0.32*	0.35*	0.36*	0.33*
	(1.88)	(2.51)	(1.78)	(1.91)	(1.93)	(1.77)
İç Anadolu	0.48***	0.35***	0.42**	0.52***	0.51***	0.45***
	(2.98)	(1.91)	(2.65)	(3.19)	(3.11)	(2.76)
Karadeniz	0.53***	0.53***	0.51***	0.58***	0.58***	0.56***
	(3.50)	(3.52)	(3.36)	(4.00)	(4.00)	(3.75)
Marmara	0.54***	0.53***	0.51***	0.55***	0.54***	0.51**
	(2.87)	(2.84)	(2.69)	(2.78)	(2.74)	(2.54)
Adjusted R-squared	0.6	0.65	0.58	0.59	0.59	0.57
F-statistic	12.58	12.59	11.93	12.18	12.14	11.45
Gözlem	79	79	79	79	79	79

Not: Parantez içindeki değerler t istatistiğidir. “*, **, ***” işaretleri sırasıyla istatistiğin anlamlılığını 10%, 5%, 1% düzeyinde ifade etmektedir

Bu regresyon tablosundaki siyasi parti değişkenlerin tamamının Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH’e etkisi anlamlı gerçekleşmiştir.

Tablo: 4.3'deki regresyon sonuçlarına göre: 1995 yılındaki seçimlerde, sağ siyasi partilere oy veren illerde oy oranı görece arttıkça aynı illere karşılık gelen vergi, Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH oranı azalmaktadır. İllerdeki sağ siyasi partilerin oy oranlarının, Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH'e etkisinde katsayılar negatif işaretli ve anlamlı gerçekleşmiştir. Katsayılar da negatif yönde bir artış gözlenmiştir.

1995 yılındaki seçimlerde, illerdeki sağ-sol siyasi partilerin oy oranlarının görece farkı Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH'e etkisinde katsayılar negatif işaretli ve anlamlı gerçekleşmiştir.

1995 yılındaki seçimlerde, sol siyasi partilere oy veren illerde oy oranı görece arttıkça aynı illere karşılık gelen vergi, Tahakkuk/GSYİH'e etkisinde katsayılar pozitif işaretli ve illerdeki sol siyasi partilerin oy oranlarının, Tahsilât/GSYİH'e etkisinde katsayılar pozitif işaretli ve anlamlı gerçekleşmiştir. Katsayılar da pozitif anlamda büyüme gerçekleşmiştir.

1995 yılındaki seçimlerde, kişi başı gelirlerin ortalamalarının Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH 'e etkisi azalan şekilde olup kişilerin gelirleri azaldıkça kazançlarına vergi tahakkuk ettirmekte ve Tahsilâtın gerçekleşmesinde uyumsuz oldukları gözlenmektedir. Sonuçların katsayıları negatif işaretli ve anlamlıdır. Katsayılar da negatif yönde büyüme gerçekleşmiştir.

1995 yılındaki seçimlerde, bölgesel olarak regresyondaki Ege bölgesi hariç diğer bölgelerin referans noktası olan Güneydoğu Anadolu bölgesinden daha fazla Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH'e uyum sağladıkları gözlenmektedir. Ege bölgesinde ise uyum azalmaktadır. Sonuçların katsayıları pozitif işaretlidir.

1995 yılındaki seçimlerde, sağ siyasi partiler, sağ-sol siyasi partiler ve kişi başı gelir katsayıları negatif işaretli diğer değişkenlerin katsayıları ise pozitif işaretli gerçekleşmiştir. Örneğin, bir birimlik sağ siyasi partilerin oy oranlarının görece artış Tahakkuk/GSYİH de 0.63 birimlik azalış şeklinde gerçekleşmektedir.

Tablo 4.4: 1999 Seçim Yılıının Regresyon Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Tahakkuk/GSYİH			Tahsilât/GSYİH		
	Katsayı (T-İst.)	Katsayı (T-İst.)	Katsayı (T-İst.)	Katsayı (T-İst.)	Katsayı (T-İst.)	Katsayı (T-İst.)
Sağ P.	-0.55*			-0.75**		
	(-1.90)			(-2.26)		
Sağ-Sol P.		-0.02			-0.03	
		(-1.25)			(-1.65)	
Sol P.			-0.0004			0.03
			(-0.004)			(0.25)
Kişi Başı Gelir	-9.34*	-9.78*	-10.1**	-9.03	-9.57	-10.06*
	(-1.90)	(-1.94)	(-2.07)	(-1.49)	(-1.55)	(-1.68)
(Kişi Başı Gelir) ²	0.63*	0.66*	0.68**	0.61	0.64	0.68*
	(1.94)	(1.99)	(2.12)	(1.50)	(1.56)	(1.70)
Nüfus	0.29***	0.28***	0.29***	0.3***	0.29***	0.3***
	(4.46)	(4.27)	(4.31)	(4.33)	(4.09)	(4.06)
Akdeniz	0.38*	0.3	0.25	0.45*	0.35	0.28
	(1.87)	(1.46)	(1.21)	(1.99)	(1.55)	(1.24)
Doğu Anadolu	0.1	0.09	0.1	0.12	0.11	0.12
	(0.33)	(0.30)	(0.36)	(0.39)	(0.33)	(0.39)
Ege	0.28	0.23	0.22	0.31	0.24	0.22
	(1.36)	(1.10)	(1.06)	(1.33)	(1.04)	(0.96)
İç Anadolu	0.4**	0.31	0.24	0.48**	0.37	0.27
	(2.05)	(1.50)	(1.19)	(2.22)	(1.64)	(1.24)
Karadeniz	0.46**	0.38*	0.32**	0.47**	0.36*	0.29
	(2.45)	(1.83)	(1.55)	(2.42)	(1.71)	(1.32)
Marmara	0.62**	0.56**	0.54	0.58*	0.51	0.48
	(2.48)	(2.22)	(2.18)	(1.85)	(1.58)	(1.48)
Adjusted R-squared	0.45	0.43	0.42	0.41	0.39	0.37
F-statistic	7.48	6.99	6.76	6.67	6.04	5.61
Prob (F-statistic)	0	0	0	0	0	0
Gözlem	81	81	81	81	81	81

Not: Parantez içindeki değerler t istatistiğidir. “*, **, ***” işaretleri sırasıyla istatistiğin anlamlılığını 10%, 5%, 1% düzeyinde ifade etmektedir

Tablo: 4.4'deki regresyon sonuçlarına göre: 1999 yılındaki seçimlerde, sağ siyasi partilere oy veren illerde oy oranı görece arttıkça aynı illere karşılık gelen vergi, Tahakkuk/GSYİH oranının azalış eğiliminde olduğu söylenebilir. İllerdeki sağ siyasi partilerin oy oranlarının, Tahakkuk/GSYİH'e etkisinde katsayılar negatif işaretli ve Tahsilât/GSYİH'e etkisinde katsayılar negatif işaretli ve anlamlı gerçekleşmiştir.

1999 yılındaki seçimlerde, illerdeki sağ-sol siyasi partilerin oy oranlarının görece farkı Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH'e etkisinde katsayılar negatif işaretli gerçekleşmiştir. Katsayılar çok küçük yani ihmal edilebilir seviyede gerçekleşmiştir.

1999 yılındaki seçimlerde, sol siyasi partilere oy veren illerde oy oranı görece arttıkça aynı illere karşılık gelen vergi, Tahakkuk/GSYİH'e etkisinde katsayılar negatif işaretli ve illerdeki sol siyasi partilerin oy oranlarının, Tahsilât/GSYİH'e etkisinde katsayılar pozitif işaretli gerçekleşmiştir. Katsayılar da özellikle de Tahakkuk/GSYİH'in katsayısı ilk defa negatif işaretli ancak çok çok küçük olacak şekilde gerçekleşmiştir.

1999 yılındaki seçimlerde, kişi başı gelirlerin ortalamalarının sol siyasi partilerin vergi Tahakkuk/GSYİH'e etkisi azalmaktadır ve sonuçlar negatif işaretli ve anlamlı olup kişilerin gelirleri azaldıkça kazançlarına vergi tahakkuk ettirmekte uyumsuz oldukları gözlenmektedir.

1999 yılındaki seçimlerde, bölgesel olarak regresyondaki birçok bölgenin referans noktası olan Güneydoğu Anadolu bölgesinden daha az Tahakkuk/GSYİH ve Tahakkuk/GSYİH uyum sağladıkları gözlenmektedir. Örnek olarak; Ege bölgesi, Doğu Anadolu bölgesi ve Akdeniz bölgesi uyum yönünden referans bölgesinden daha kötü gerçekleşmiştir. Karadeniz bölgesin de sağ ve sol siyasi partilerin vergi Tahakkuk/GSYİH ve sol siyasi partilerin Tahakkuk/GSYİH'e etkisinde katsayılar pozitif işaretli ve anlamlı gerçekleşmiştir. Marmara bölgesin de sağ siyasi partiler ve sağ-sol siyasi partilerin vergi Tahakkuk/GSYİH'e etkisinde katsayılar pozitif işaretli ve anlamlı gerçekleşmiştir.

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

Ülkemizdeki ve dışarıda yapılan çalışmalar genel olarak vergi yükleri ve vergi oranlarının politika ve siyasi partilerle ilişkileri olduğu gözlenmiştir. Örnek çalışma olarak, Nordhaus (1975), Adam ve Kammas (2007), Nelson (2000), Anesi (2006), Chattopadhyay ve Das-Gupta (2002), Volkerink ve Haan (1999), Reed (2006) ve Coşar (2005) vb. verebiliriz. Bu tezde illerdeki vergilerin Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH oranlarının sağ ve sol siyasi partilerle ilişkisi ekonometrik testlere tabi tutularak incelenmiştir.

Tezde, Türkiye’de ki illerde, siyasi partilerin oy oranlarının görece artmasıyla vergi Tahakkuk/GSYİH ve vergi Tahsilât/GSYİH oranlarının eğilimi Eviews programı ile ekonometrik olarak test edilmiştir. Bu ekonometrik testlerin neticeleri Tablo 4.3.1, 4.3.2, 4.3.3 ve 4.3.4’te verilmiştir. Testin sonuçları genel olarak anlamlı gerçekleşmiştir. Bu sonuçlara göre, illerdeki sağ siyasi partilerin oy oranları görece arttıkça genel beklenti verginin Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH oranlarının artması eğilimindedir. Ancak ekonometrik testin neticesindeki bulgulara göre bunun tersi gerçekleşmiştir. Diğer bir ifadeyle illerdeki sağ siyasi partilerin oy oranlarının görece artmasıyla vergi Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH oranları azalış eğilimindedir. Bu ise tezdeki en dikkat çekici sonuçtur. Buna göre bu tezde ki sonuçlar Türkiye için genel beklentiden farklı ancak literatürdeki çalışmalara paralel olarak gerçekleşmiştir.

Sağ P.-Sol P. kavramıyla siyasi partilerin görece oy oranları farkı yönünden baktığımızda da sonuçlar Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilat/GSYİH ile ilişkinin varlığını ortaya koymuştur.

Sol siyasi partilerin görece oy oranları yönünden bakıldığında da sonuçlar genelde Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH ile ilişkinin varlığını ortaya koymaktadır. Bu sonuçlarla sol siyasi partilerin oylarının görece arttığı illerde de sağ siyasi partilerin görece oylarının arttığı illerdekinin aksine olacak şekilde gerçekleşmiştir. Diğer bir ifadeyle sol partilerin oy oranlarının görece yüksek olduğu illerde oy oranları görece arttıkça vergi Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH oranları artış eğilimindedir.

Kişi başı gelirlerin regresyon tablolarında ki genel görünümü negatif işaretli ve anlamlı olarak gerçekleşmiştir. Buna göre Sağ P., Sağ P.-Sol P. ve Sol Partilerin oy oranları görece arttıkça genel beklentiye paralel olarak artması beklenen vergi

Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilat/GSYİH oranlarında azalış eğilimi şeklinde gerçekleşmiştir.

Bölgesel olarak genel değerlendirmede vergi Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH oranlarının pozitif ve anlamlı oldukları gözlenmiştir. Yani genel olarak bütün bölgeler referans noktası olan bölgeye göre daha uyumlu olacak şekilde gerçekleşmiştir.

Bu çalışmanın neticesinde vergi yönünden gerek iş dünyası gerekse çalışan kesimler Politikacılara ve Hükümetlere değişik dönemlerde değişik öneriler yapmaktadırlar. Bu bağlamda genel birkaç istek de vardır. Verginin tahakkuk ettirilmesi ve ardından bunun tahsil edilmesi devletin maliye politikalarının önceliklerinden olmalıdır. Öncelikle verginin tahakkuku kazançta kaçırma-kaçınma olmadan yapılmalıdır. Gerek denetim mekanizması gerek vatandaşlarımızın vergi bilinçliliği yönünden, devlet vergiyi tahakkuk etmekte ve tahsil etmekte etkin olmalıdır. Vergi oranlarını optimum oranda belirleyerek vergi yükünü vatandaşlarına adil dağıtmalı, belli bir kesim, zümre veya sektöre yük bindirmemelidir. Devlet toplanan vergilerin doğru kaynaklara aktarıldığını ve bunun şeffaflıkla yapmalı ve de yapıldığını vatandaşlarına periyodik olarak göstermelidir.

Tezde ekonometrik olarak test edilen Tahakkuk/GSYİH ve Tahsilât/GSYİH oranlarının politik partilerle ilişkisinde etken olabilecek, illere yapılan kamu ve özel yatırım verilerine ulaşamadığı için bu testte sorgulanamamıştır. Ayrıca bu çalışmayı yakın seçim dönemleri itibariyle gerçekleştirilememesinin nedeni son yıllara ait illerin kişi başı gelirleri ve GSYİH verilerinin TÜİK tarafından açıklanmamasıdır. Ayrıca kriz dönemlerinin teste etkisi incelenmemiştir ancak tabloda kriz dönemlerinin varlığı hissedilmektedir. Bu iki nokta da veriler elde edilince test edilecektir. Bu çalışmanın benzerlerini Avrupa ülkeleri, OECD veya diğer ülkeler nezdinde de gerçekleştirerek sonuçları görmek ve kıyaslamak bir diğer isteğimizdir.

KAYNAKÇA

- Ackert, L.F., Gillette, A.B., Martinez-Vazquez, J., and Rider, M. (2007). "Voting on Tax Policy Design: A Test of the Selfish versus Social Preferences Hypotheses", *Public Finance Review*, 35:(2), 263-284.
- Adam, A., and Kammas, P. (2007). "Tax policies in a globalized world: Is it politics after all?" *Public Choice*, 133: 321–341.
- Alm, J., Jackson, B.R., and Mckee, M. (1992). "Estimating The Determinants of Taxpayer Compliance With Experimental Data", *National Tax Journal*, 45, 107-114.
- Alt, J.E., and Chrystal, K.A. (1983). *Political Economics*, Berkeley. CA: University of California Pres.
- Anaponline. (2007). *ANAP Parti Tüzüğü*, <http://anaponline.net/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=34>, (08.01.2009).
- Anderson, R.C. and Spieelman, R.D. (1977). "Tax Policy and Secondary Material Use", *Journal of Environmental Economics and Management*, 4, 68-82.
- Anesi, V. (2006). "Earmarked taxation and political competition", *Journal of Public Economics*, 90, 679–701.
- BBP. (2007). *BBP Parti Tüzüğü*, <<http://www.bbp.org.tr/portal/dokuman/19Agustos2007Tuzuk.doc>>, (08.01.2009).
- Belgenet. (2008a). "Siirt ili Şırnak İlçesinin 1987 seçim yılı verileri", <http://www.belgenet.net/ayrinti.php?il_id=289&ilce_id=3284&yil_id=10&sonuc_getir=TRUE&x=52&y=7>, (09.04.2008).
- Belgenet. (2008a). "Türkiye'deki Yapılmış Milletvekili Seçimlerine Katılmış olan Siyasi Partiler", <http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=10&il_id=0>, (08.04.2008).
- Bennett, R.J. (1989). "Demographic and Budgetary Influence on the Geography of the Poll Tax: Alarm or False Alarm?" *Transactions of the Institute of British Geographers, New Series*, 14, 400-417.
- Blakey, R.G., and Blakey G.C. (1939). "Federal Tax Legislation", *The American Economic Review*, 29, 695-707.

- Boadway, R. (1998). "The Mirrlees Approach to the Theory of Economic Policy", *International Tax and Public Finance*, 5, 67–81.
- Boyne, George A. (1987). "Median voters, political systems and public policies: An empirical test", *Public Choice*, 53:201-219.
- Brett, C., and Pinkse, J. (2000). "The Determinants Of Municipal Tax Rates In British Columbia" *Canadian Journal of Economics*, 33(3), 695-714.
- Bruce, D., and Mohsin, M. (2006). "Tax Policy and Entrepreneurship: New Time Series Evidence", *Small Business Economics*, 26, 409–425.
- Chattopadhyay, S., and Das–Gupta, A. (2002). *The Compliance Cost of The Personal Income Tax and Its Determinants*, National Institute of Public Finance and Policy Report.
- CHP. (2008). *CHP Parti Tüzüğü*, <http://www.chp.org.tr/index.php?module=chpmain&page=list_party_info&pid=147>, (08.01.2009).
- Coşar, N. (2005). "Demokrat Parti Dönemi Maliye Politikası", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 60, 29-58.
- Dennis, C., Moore, W.S., and Somerville, T. (2007). "The impact of political parties on the distribution of state and local tax burdens", *The Social Science Journal*, 44 339–347.
- Downs, A. (1957). *An Economic Theory of Democracy*, Harper and Row: New York.
- DP. (2008). *DP Parti Tüzüğü*, <<http://www.dp.org.tr/DPtuzuk.asp>>, (08.01.2009).
- DPT. (2009). *Türkiye'deki İllerin Coğrafi Bölgelere Göre Sınıflandırılması*, <http://www.dpt.gov.tr/bgyu/biid/cog_bolge.html>, (08.01.2009).
- DSP. (2007). *DSP Parti Tüzüğü*, <<http://www.dsp.org.tr/MEP/index.aspx?pageId=4>>, (08.01.2009).
- DTP. (2007). *DTP Parti Tüzüğü*, <<http://www.sosyalistforum.org/dtp/6268-demokratik-toplum-partisi-tuzugu.html>>, (13.02.2009).
- EMEP. (2009). *EMEP Parti Tüzüğü*, <http://www.emep.org/index.php?option=com_content&view=article&id=27:-emek-parts-programi-ve-tuezueue&catid=37:program-ve-tuezueue&Itemid=78>, (08.01.2009).

- Fjeldstad, O.H., and Semboja, J. (2001). "Why People Pay Taxes: The Case of the Development Levy In Tanzania", *World Development*, 29, 2059-2074.
- Frey, B.S., and Schneider, F. (1978). "An Empirical Study of Politico-Economic Interaction in the United States", *The Review of Economics and Statistics*, 60, 174-183.
- Fujii, E.T., and Hawley, C.B. (1988). "On the Accuracy of Tax Perceptions", *The Review of Economics and Statistics*, 70, 344-347.
- Gelleny, R.D., and Mccoy, M. (2001). "Globalization and Government Policy Independence: The Issue of Taxation", *Political Research Quarterly*, 54, 509-529.
- Hicks, J. R. (1937). "Mr. Keynes and the "Classics"; A Suggested Interpretation", *Econometrica*, 5, 147-159.
- İP. (2006). *İP Parti Tüzüğü*, <<http://www.ip.org.tr/lib/pages/detay.asp?goster=tbelgeler&belgetur=1>>, (08.01.2009).
- Karaca, N. (2009). "En Küçük Kareler Yöntemi", <<http://analiz.ibsyazilim.com/egitim/kk.html>> (03.06.2009).
- Kay, J.A. (1990). "Tax Policy: A Survey", *The Economic Journal*, 100, 18-75.
- Levi, M. (2000). "The Economic Turn in Politics", *Comparative Political Studies*, 33 (6); 822-844.
- Lieberman, E.S. (2002). "Taxation Data as Indicators of State-Society Relations: Possibilities and Pitfalls in Cross-National Research" *Studies in Comparative International Development*, Winter, 36, 89-115.
- Litzenberger, R.H., and Rolfo, J. (1984). "An International Study of Tax Effects on Government Bonds", *The Journal of Finance*, 39, 1-22.
- MacRae, C.D. (1977). "A Political Model of the Business Cycle", *Journal of Political Economy*, 85, 239-263.
- Mauldin, D.S., Brown, P.A., Stocks, M.H., and Braun, R.L. (2002). "Income Level And Income Type As Determinants of Tax Return Preparation Fees : An Empirical Investigation" *Advances in Accounting*, Volume 19, 189-213.
- MB, İllere göre vergi gelirleri verileri.

- MHP. (2000). *MHP Parti Tüzüğü*, <<http://www.mhp.org.tr/tuzuk/tuzuk0.php>>, (08.01.2009).
- Mueller, D.C. (2003). *Public Choice III*, Cambridge: Cambridge University Press: USA.
- Nelson, M.A. (2000). “Electoral Cycles and the Politics of State Tax Policy”, *Public Finance Review*, 28; 540.
- Nordhaus, W.D. (1975). “The Political Business Cycle”, 42:(2), 169-190.
- Olters, J.P. (2002). “Voters, Parties, and the Endogenous Size of Government”, *American Journal of Economics and Sociology*, 61, (1). 79-102.
- ÖDP. (2006). *ÖDP Parti Tüzüğü*, <<http://www.odp.org.tr/genel/tuzuk.php>>, (08.01.2009).
- Reed, W.R. (2006). “Democrats, Republicans, And Taxes: Evidence That Political Parties Matter” *Journal of Public Economics*, 90, 725–750.
- Riahi-B.A. (2004). “Relationship between tax compliance internationally and selected determinants of tax morale” *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 13, 135–143.
- Samuelson, P.A. (1954). “The Pure Theory of Public Expenditure”, *The Review of Economics and Statistics*, 36, (4) 387-389.
- SHP. (2004). *SHP Parti Tüzüğü*, <<http://www.shp.org.tr/parti-tuzugu/>>, (08.01.2009).
- SP. (2008). *SP Parti Tüzüğü*, <<http://www.sp.org.tr/sayfa.asp?id=16>>, (08.01.2009).
- Stigler, G.J. (1973). “General Economic Conditions and National Elections”, *The American Economic Review*, Papers and Proceedings of the Eighty-fifth Annual Meeting of the American Economic Association, 63(2), 160-167.
- Swank, D., and Steinmo, S. (2002). “The New Political Economy of Taxation in Advanced Capitalist Democracies”, *American Journal of Political Science*, 46:(3), 642-655.
- Telatar, F. (2004). *Politik İktisat Politikası*, İmaj Yayınevi, Ankara.
- TKP. (2006). *TKP Parti Tüzüğü*, <<http://www.tkp.org.tr/soL?page=7>>, (08.01.2009).
- TÜİK, (2008a). “Türkiye’deki İllerin Kişi Başına Gelirleri”, <http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=532>, (08.07.2008).

TÜİK, (2008b). “Türkiye’deki İllerin Gayri Safi Yurtiçi Hasılası”,
<http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=533>, (08.07.2008).

TÜİK, (2008c). “Milletvekili Genel Seçimi”,
<<http://www.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secim.zul>>, (08.07.2008).

Volkerink, B., and Haan, J.D. (1999). “Political and Institutional Determinants of The
Tax Mix: An Empirical Investigation for OECD Countries”,
<<http://ideas.repec.org/p/dgr/rugsom/99e05.html>>, (10.01.2008)

Wikipedia. (2009). “Türkiye’deki Siyasi Partilerin Listesi”,
<[http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye'deki_siyasi_partilerin_listesi#Se.
C3.A7imlere_kat.C4.B1lm.C4.B1.C5.9F_partiler](http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye'deki_siyasi_partilerin_listesi#Se.C3.A7imlere_kat.C4.B1lm.C4.B1.C5.9F_partiler)>, (08.01.2009).

EKLER

Burada çalışmayla ilgili kullanmış olduğumuz verileri kapsayan dataların Türkiye geneli ortalamaları tablolar şeklinde EK 1, EK 2, EK 3, EK 4 olarak verilmiştir. Bu tablolardaki değerler kaynaklardan elde ettiğimiz verilerden elde edilmiştir.

Tabloda kullanılan değişkenlerin açıklamaları EK 5'te verilmiştir. Verilerin kaynakları:

- a) **NÜFUS verileri:** Türkiye'de nüfus verilerine her yıl ulaşamadığı için nüfus verileri GSYİH'nin Kişi başı gelire oranlanmasıyla elde edilmiştir.

$$\text{NÜFUS} = \text{GSYİH} / \text{KİŞİBAŞIGELİR}$$
, değerler; 1987 – 2002 yıllarına aittir.
- b) **TAHAKKUK/GSYİH verileri:** Maliye Bakanlığında veriler alınarak düzenlenmiştir.
- c) **TAHSİLÂT/GSYİH verileri:** Maliye Bakanlığında veriler alınarak düzenlenmiştir.
- d) **SİYASİ PARTİLER verileri:** Türkiye'de 67. ilden sonraki iller farklı yıllarda il olmuştur. Tablodaki 67 den sonraki illere ait verilerin il olmazdan önceki değerleri ilçe olarak ifade edilen yıl içinde bağlı oldukları illerin ilçesi olarak elde edilmiştir. Sol P. ve Sağ P. Değişkenleri o yıla ait sol ve sağ partilerin oy oranlarının ortalamalarını, veriler TUİK ve www.belgenet.net'ten alınmıştır.
- e) **KİŞİ BAŞI GELİR verileri:** Tabloda 1987–2001 yıllarına ait illerin kişi başı gelirleri Amerika Birleşik Devletleri “Doları(\$)” cinsinden verilmiştir. Veriler TUİK'ten elde edilmiştir.
- f) **VERGİ verileri:** MB'ndan elde edilmiş olup değerler Milyar TL cinsinden verilmiştir.

Ek 1: Yıllara Göre Tüm Dataların Türkiye Ortalamaları 1987-1990

Değişkenler	1987	1988	1989	1990
Nüfus	784496.2165	801712.0272	819305.6397	791591.5352
Tahakkuk/GSYİH	-	-	-	0.069216336
Tahsilât/GSYİH	-	-	-	0.061714567
Sol siyasi partiler	15.56777778	-	-	-
Sağ siyasi partiler	16.84151235	-	-	-
Kişi başı gelir (Dolar)	1295.995382	1336.131225	1549.894124	2126.775014
Tahakkuk (Milyar TL)	-	-	-	714.2567568
Tahsilât (Milyar TL)	-	-	-	613.5
Tahsilât/Tahakkuk (%)	-	-	-	89.819551

Ek 2: Yıllara Göre Tüm Dataların Türkiye Ortalamaları 1991-1994

Değişkenler	1991	1992	1993	1994
Nüfus	785000.0274	789202.7162	782776.3158	797052.6053
Tahakkuk/GSYİH	0.077592783	0.082762119	0.084408784	0.087269915
Tahsilât/GSYİH	0.065388954	0.069573165	0.070213416	0.071893813
Sol siyasi partiler	15.32432099	-	-	-
Sağ siyasi partiler	22.83884774	-	-	-
Kişi başı gelir (Dolar)	2064.818881	2126.664778	2317.466729	1712.333565
Tahakkuk (Milyar TL)	1271.066667	2251.441558	4221.311688	9216.12987
Tahsilât (Milyar TL)	1048.573333	1838.987013	3432.116883	7633.246753
Tahsilât/Tahakkuk (%)	84.65463015	84.57937673	84.01892983	82.55752432

Ek 3: Yıllara Göre Tüm Dataların Türkiye Ortalamaları 1995-1998

Değişkenler	1995	1996	1997	1998
Nüfus	811105.2579	793632.9241	780999.5875	793232.125
Tahakkuk/GSYİH	0.073042598	0.076088568	0.079493028	0.07969183
Tahsilât/GSYİH	0.062408418	0.066512968	0.071915908	0.07243828
Sol siyasi partiler	6.800493827	-	-	-
Sağ siyasi partiler	17.4454321	-	-	-
Kişi başı gelir (Dolar)	2129.836773	2316.091087	2428.457378	2616.78082
Tahakkuk (Milyar TL)	15828.9875	31441.80247	65242.85185	127261.753
Tahsilât (Milyar TL)	13554.375	27704.8642	58586.22222	113933.284
Tahsilât/Tahakkuk (%)	84.8434761	86.56047634	89.75371664	90.3411962

Ek 4: Yıllara Göre Tüm Dataların Türkiye Ortalamaları 1999-2002

Değişkenler	1999	2000	2001	2002
Nüfus	804318.65	832851.8148	847135.7778	837085.5185
Tahakkuk/GSYİH	0.0894219	0.086659733	0.095749729	-
Tahsilât/GSYİH	0.0787154	0.076052305	0.081538801	-
Sol siyasi partiler	5.311749	-	-	4.46382716
Sağ siyasi partiler	10.366564	-	-	9.740493827
Kişi başı gelir (Dolar)	2345.3421	2373.379892	1768.957793	-
Tahakkuk (Milyar TL)	210600.73	356995.4268	536467.8293	795672.8415
Tahsilât (Milyar TL)	182744.2	323215.8293	484584.4878	727217.9024
Tahsilât/Tahakkuk (%)	86.671289	85.98993579	83.96238001	84.62235655

Ek 5: Değişken Tanımları ve Oran Formülleri

Tahakkuk/GSYİH	=	Tahakkuk değerlerinin GSYİH değerlerine oranı
Tahsilât/GSYİH	=	Tahsilât değerlerinin GSYİH değerlerine oranı
(Kişi Başı Gelir) ²	=	(Kişi Başı Gelir)x(Kişi Başı Gelir)
Sağ P.-Sol P.	=	Sağ siyasi partilerle sol siyasi partilerin oy farkı
Nüfus	=	(GSYİH/Kişi başı Gelir) değerlerinin oranı
Sol siyasi partiler	=	Türkiye’de genel seçimlere girmiş olan sol partilerin oy oranları ortalamaları
Sağ siyasi partiler	=	Türkiye’de genel seçimlere girmiş olan sol partilerin oy oranları ortalamaları
Kişi başı gelir (Dolar)	=	Türkiye’deki illerin dolar cinsinden kişi başına gelirleri
Tahakkuk (Milyar TL)	=	Türkiye’de illere tahakkuk etmiş olan vergi
Tahsilât (Milyar TL)	=	Türkiye’de illerden tahsil edilmiş olan vergi
Tahsilât/Tahakkuk (%)	=	Türkiye’de illerdeki Tahsilât/Tahakkuk oranı

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Şahin BULUT
Doğum Yeri ve Tarihi : UŞAK/BANAZ 06.04.1978

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ MATEMATİK
BÖLÜMÜ
Yüksek Lisans Öğrenimi :
Bildiği Yabancı Diller : İNGİLİZCE
Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar : 1. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
2. ADNAN MENDERES ÜN. ENFORMATİK
BÖLÜMÜ

İletişim

e-posta Adresi : sbulut@adu.edu.tr

Tarih :